

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”
DIN CHIȘINĂU
ȘCOALA DOCTORALĂ
„ISTORIE. PATRIMONIUL CULTURAL. MODERNITATE”**

Cu titlu de manuscris

CZU:39(=135.1):745.52(478)(043.3)

TOCARCIUC ALINA

**TRADIȚII ȘI INOVAȚII
ÎN ARTA TEXTILELOR DIN MOLDOVA**

612.01 – *Etnologie*

Rezumatul tezei de doctor în istorie

Chișinău, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale „Istorie. Patrimoniu Cultural. Modernitate”,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Conducător științific:

Liliana CONDRATICOVA, dr. hab. în studiul artelor, dr. hab. în istorie

Comisia de îndrumare:

Ludmila D. COJOCARU, dr. în istorie, conferențiar universitar

Natalia PROCOP, dr. în studiul artelor

Valentina URSU, dr. în istorie, conferențiar universitar

Componenta Comisiei de doctorat:

Anatol PETRENCU, dr. hab. în istorie, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău – *președinte*

Liliana CONDRATICOVA, dr. hab. în studiul artelor, dr. hab. în istorie, Academia de Științe a Moldovei – *conducător științific*

Ludmila D. COJOCARU, dr. în istorie, conferențiar universitar – *secretar*

Nicoleta VORNICU, dr. hab. în arte vizuale, Centrul Mitropolitan de Cercetări Științifice TABOR, Iași, România – *referent*

Alina FELEA, dr. hab. în istorie, conferențiar universitar – *referent*

Marina MIRON, dr. în istorie, Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova – *referent*

Susținerea va avea loc la data de 28 iunie 2024, ora 14.00, în ședința Comisiei de doctorat din cadrul Școlii Doctorale „Istorie. Patrimoniu Cultural. Modernitate” de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” ([bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 1, Sala Mică](#))

Rezumatul și teza de doctorat pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Autor

Alina TOCARCIUC _____

Conducător Științific

Liliana CONDRATICOVA, dr. hab. _____

Președinte al Comisiei de doctorat

Anatol PETRENCU, dr. hab., prof. univ.

© Alina Tocarciuc, 2024

CUPRINS

CUPRINS	3
INTRODUCERE	4
CONȚINUTUL TEZEI	10
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	25
BIBLIOGRAFIA REFERATULUI	28
PUBLICAȚIILE AUTORULUI LA TEMA TEZEI	33
ADDNOTARE	36
ANNOTATION	37
АННОТАЦИЯ	38

INTRODUCERE

„În cultură nimic nu trebuie pierdut,
totul trebuie transmis și reînnoit”

Constantin Noica

Actualitatea și importanța temei abordate. Evoluția artei textile este bazată pe tradiții trecute prin mai multe modificări dictate de evoluția industriei chimice, automatizarea procesului de lucru, dar și schimbarea mentalității omului odată cu procesul de urbanizare. Originalitatea exprimării unei comunități prin intermediul textilelor tradiționale, procesul de producere a textilelor, modelarea trăsăturilor caracteristice ale textilelor ca urmare firească a evoluției umane, fac parte din problemele esențiale ale etnologiei la etapa actuală. Domeniul în cauză necesită o abordare inter- și pluridisciplinară din mai multe aspecte: istoric, geografic, sociologic, artistic, ecologic, în vederea valorificării textilelor tradiționale în interiorul spațiului de locuit, în vestimentație, dar și identificării acestora în contextul etnocultural ca parte componentă a patrimoniului cultural al Republicii Moldova în parcursul său european.

În anul 1990 a fost lansată comanda de stat în domeniul cercetării-dezvoltării artei populare, a meșteșugurilor artistice, care ulterior a fost dată uitării, iar în 1998, Republica Moldova a organizat împreună cu Organizația Internațională (ETN) cu sediul în Hanovra, Primul simpozion internațional de textile și modă „Dialog – 98”, care însă nu a avut continuitate în formula în care s-a propus.

Odată cu adoptarea la Paris, la 20 octombrie 2005, a Convenției privind protecția și promovarea diversității de expresii culturale¹, a crescut substanțial interesul față de creația populară, iar covorul basarabean a atras și mai mult atenția etnologilor și cercetătorilor din domeniul artelor vizuale, lansându-se apelul „Păstrați cunoștințele tradiționale”.

Importanța subiectului tradițiilor și inovațiilor în arta textilă rezidă și din faptul că la 1 decembrie 2016, Comitetul Interguvernamental UNESCO pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial a decis înscrierea pe Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității a Tehnicilor tradiționale de realizare a scoarței în România și Republica Moldova², dosarul comun fiind elaborat și prezentat de Republica Moldova și România³.

¹ The 2005 Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions [online]. Paris, 20 October 2005. [citată 18.11.2018]. Disponibil: <https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/passeport-convention2005-web2.pdf>; CONVENȚIE din 20 octombrie 2005 asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale [online]. [citată 18.11.2018]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/72999>; Decizia Consiliului din 18 mai 2006 privind încheierea Convenției pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale [online]. [citată 18.11.2018]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32006D0515>.

² Tehnici tradiționale de realizare a scoarței în România și Republica Moldova [online]. [citată 18.11.2022]. Disponibil: <https://www.unesco.org/archives/multimedia/document-4372-rom-2>; Tehnicile tradiționale de realizare a scoarței înscrise în lista reprezentativă UNESCO [online]. [citată 18.11.2022]. Disponibil: <https://www.mc.gov.md/ro/content/tehnicile-traditionale-de-realizare-scoarței-inscrise-lista-reprezentativa-unesco>.

³ Tehnici tradiționale de realizare a scoarței în România [online]. [citată 18.11.2022]. Disponibil: https://patrimoniu.ro/images/imaterial/Tehnici-traditionale_scoarta_Romania.pdf.

„Activitatea meșterilor populari ar putea contribui semnificativ la dezvoltarea afacerilor în domeniul culturii”, fusese stipulat în Strategia de dezvoltare „Cultura 2020”⁴, astfel ca dezvoltarea meșteșugăritului și a producției de artizanat se află actualmente în nemijlocită coerență cu dezvoltarea multilaterală, durabilă a societății, aspecte reflectate plenar prin Obiectivul specific 4.2. *Punerea în valoare a patrimoniului, tradițiilor și a diversității culturale* al Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată de Parlamentul Republicii Moldova prin legea ordinară nr. 315 din 17 noiembrie 2018⁵.

Țesutul tradițional, alături de broderia artistică și alte tehnici ale artei textile, a fost și rămâne unul dintre cele mai expresive meșteșuguri artistice practicate în spațiul românesc, balansând armonios între tradiție și inovație, între popular și artizanal, între vechi și nou, dar de fiecare dată impulsionând evoluția în plan diacronic și sincron al domeniului. Prin valoarea lor practică, estetică și simbolică, piesele de artă textilă dețin un rol marcant în comunicarea socială, afirmarea și promovarea identității culturale, fiind actanți activi ai evenimentelor și sărbătorilor.

În contextul valorificării acestui tezaur și a promovării lui, sunt necesare colectarea datelor, repertorierea, examinarea, descrierea pieselor de artă textilă, conservarea, muzeificarea și patrimonializarea lor, care pot fi realizate doar în comun de instituții de stat, organizații guvernamentale și neguvernamentale, instituții de învățământ, muzeale, agenții care pot desfășura o serie de măsuri de salvagardare a pieselor de artă textilă, precum și vor da dovadă de originalitate și creativitate în arta refolosirii textilelor.

Pe de altă parte, colectarea, repertorierea, cercetarea, descrierea și sistematizarea pieselor de artă textilă sunt acțiuni primordiale, asigurând un context important în care sunt integrate armonios textilele tradiționale cu tehnologiile și inovațiile. În pofida existenței în Republica Moldova a unor centre de artizanat în domeniul textilelor, deseori bazate pe entuziasm și pasiune, constatăm că la etapa actuală nu avem un muzeu național veritabil al artizanatului, un centru multidisciplinar de cercetare, educare, învățare, interacțiune și împărtășire a experienței de la profesioniști experți către doritorii de a pătrunde tainele meșteșugului artistic, fapt ce ar deschide atât noi perspective pentru păstrarea și valorificarea tezaurului artei textile, cât și crearea unor noi locuri de muncă. În promovarea imaginii Republicii Moldova, covorul tradițional și motivele sale ornamentale (ex.: pomul vieții) au devenit un brand al țării și se regăsesc pe timbre, plicuri, articole vestimentare. Însă unicul Muzeu al Textilelor din Republica Moldova este amplasat în s. Clișova, rn Orhei, având în componența sa și un muzeu „viu” al meșteșugurilor populare, o „Casa Mare”, un centru de instruire, o sală de expoziții de covoare autentice, precum și o sală de expoziție a hainelor tradiționale⁶. Încă în 2009 Elena Postolachi a propus organizarea unui „Centru Național de Cercetare-Dezvoltare a valorilor materiale, a artei populare cu

⁴ Hotărârea Guvernului Nr. 271 din 09.04.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a culturii „Cultura 2020” și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia [online] [citată 18.11.2018]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=60253&lang=ro.

⁵ Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Legea Parlamentului nr. 315/2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” [online] [citată 12.12.2022]. Disponibil: <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelelegislative/tabid/61/LegislativId/6209/language/ro-RO/Default.aspx>.

⁶ Muzeul textilelor [online]. [citată 15.10.2021]. Disponibil: <https://rusticart.md/portfolio-item/muzeul-textilelor/>.

bază de date pe fiecare domeniu, cu lucrul științifico-metodic, cu revenirea la valorile naționale prin diferite forme de instruire, organizare de mici întreprinderi, muzee, fiindcă valorile artizanale sunt pe cale de dispariție”⁷.

Privite din aspectul unui rezultat al proceselor sociale, textilele actuale, ca parte a culturii, relatează despre esența timpului, despre metamorfozele din societate. Lucrarea de față reprezintă un studiu ce conturează influența textilelor tradiționale basarabene asupra formării identității culturale a poporului, redat prin prisma evoluției textilelor autohtone. Interesul sporit pentru valorile tradiționale contribuie la valorificarea tradițiilor textile în contextul conceptelor stilistice actuale, a noilor schimbări inovative ce au loc în domeniul artei textile. Abordarea modernă a tehnicilor de decorare în textile tradiționale reprezintă una din cele mai importante modalități de promovare a culturii tradiționale materiale în vederea formării identității culturale a poporului nostru. La timpul său, tradițiile artei textile au fost valorificate și continuă să fie explorate din plin de artiști plastici notorii din Republica Moldova, care au recunoscut textilele ca artă și au ridicat țesutul la nivel de artă înalt apreciată. Numele tapisierilor, a designerilor vestimentari și creația sa bazată pe tradiție *versus* inovație, sunt bine cunoscute în țară și dincolo de hotarele ei – Elena Rotaru, Maria Saka-Răcilă, Lidia Ceban-Boico, Andrei Negură, Silvia Vrînceanu, Valentina Marțincus, Maria Coțofan, Maria Cristea ș.a. Luând în considerare racordarea între tradiție și inovație în arta textilă, ne-am concentrat preponderent pe reflectarea activității tapisierilor profesioniști, pe reprezentarea textilelor inspirate din arta populară, din țesutul tradițional, precum și identificarea tapisierilor lucrate în tehnici inovative, de autor, propunând inovații în tematică, coloristică, forme, motive ornamentale care au evoluat în timp.

Provocările la care este supusă actualmente societatea – pandemia COVID-19 în anii 2020–2022, invazia Rusiei în Ucraina la 24 februarie 2022, schimbările climatice, încălzirea globală ș.a. – generează iminența unei politici speciale față de patrimoniul cultural al țării, implicit textilele tradiționale. În acest context, sunt importante nu doar discuții și abordări cu referire la integritatea pieselor textile și a produselor artistico-meșteșugărești în condiții incerte, dar și folosirea produselor textile ecologice pure, non-alergice, care nu poluează mediul, astfel ca inovațiile în acest domeniu sunt binevenite și absolut necesare. În așa fel, problema textilelor ecologice, a produselor reciclabile, deopotrivă cu păstrarea tradițiilor în domeniul textilelor și implementarea inovațiilor, sunt aspecte de o actualitate importantă și care merită a fi studiate multidimensional, fapt ce a determinat problematizarea studiului, actualitatea și importanța cercetării de față.

Gradul de studiere a problemei în istoriografie. Analiza amplă a bibliografiei la temă a constatat prezența mai multor publicații despre textile, preponderent covoare, scoarțe, pe când aspectul multilateral al tradițiilor și inovațiilor în creația populară și cea a artiștilor profesioniști în domeniul textil a fost în mare parte umbrit, făcând actuală și necesară cercetarea noastră. Publicațiile disponibile la această etapă de cercetare au fost cronologic diferențiate în următoarele categorii: 1) publicațiile apărute de la începutul secolului al XX-lea până în anul 1917; 2) publicațiile din perioada interbelică

⁷ POSTOLACHI-IAROVROI, Elena. Covoarele moldovenești – perle din zestrea etnică, astăzi țin calea spre dispariție. In: *AKADEMOS*, nr. 1 (12), februarie 2009, pp. 101-103.

(1918–1940); 3) istoriografia sovietică și 4) publicațiile apărute în România după revoluția din 1989 și proclamarea independenței Republicii Moldova în anul 1991.

Suportul teoretico-metodologic al tezei este oferit de lucrările de sinteză și cele teoretice elaborate în spațiul românesc de George Oprescu, Georgeta Stoica, Nicolae Dunăre, David Goberman, Matus Livșiț, Valentin Zelenciuc, Zina Șofransky, Varvara Buzilă, Gheorghe Mardare, Silvia Șărănuță, Elena Postolachi, Maria Ciocanu, Ana Simac, Constantin Spînu, Ludmila Moisei, Ion Bălțeanu, Natalia Procop și alți cercetători notorii de pe ambele maluri ale Prutului.

Cât privește platformele unor școli sau curente științifice etnologice internaționale, vom menționa lucrările antropologilor care se referă la interpretarea datelor, formarea conceptului general de cultură, privită ca o rețea de semnificații, analiza ei fiind bazată pe dialog, înțelegere, interpretare, căutarea semnificațiilor și dezvoltarea mecanismelor sociale care modelează experiența umană, după cum afirmă fondatorul direcției de antropologie interpretativă K. Geertz⁸.

De asemenea, antropologul Arnold Van Gennep prezintă formula sintetică a riturilor de trecere în cercetările sale teoretice, impresionante prin simplitate și profunzime, lucrările cărora au devenit adevărate manuale pentru cercetarea etnografică, studiul folclorului, a riturilor de trecere⁹.

Un îndemn special pentru abordarea complexă a acestei problematici își are rădăcinile în studiul literaturii de specialitate și, în primul rând, vom menționa articolul Tatiane Neiceva „Tradiție și inovație” despre tapisera Silvia Vrînceanu (1978)¹⁰, studiul doamnei Sofia Bobernaga despre covoarele realizate de artistul plastic Maria Saka-Răcilă „Tradiții și inovații în arta decorativă aplicată” (1980)¹¹, articolul dr. Ana Simac despre tradiție și modern în creația Mariei Saka-Răcilă (2012)¹² ș.a.

În pofida faptului că subiectul covorului basarabean, textilelor tradiționale, al motivelor ornamentale a fost abordat în alte limite temporale sau geografice, constatăm că arta textilelor din secolul al XX-lea și primele decenii ale secolului al XXI-lea nu a constituit obiect de studiu, din care considerente este îndreptățită intenția noastră de a realiza un studiu complex privind tradițiile și inovațiile în arta textilelor din Moldova.

Metodologia cercetării științifice utilizată în teză implică aplicarea metodelor de cercetare specifice domeniului socio-umanistic, și anume analiza, observația de teren, interviul și anchetarea informatorilor, interpretarea datelor, descrierea, sistematizarea, sinteza, metode de cercetare din domeniul etnologiei (interviul, observația), cumulate cu metodologia de cercetare din domeniul artelor vizuale. Luate în ansamblu, aceste metode caracteristice etnologiei, istoriei, antropologiei culturale, artelor vizuale pot oferi un instrument valoros de studiu, o abordare sistemică pentru realizarea scopului și obiectivelor propuse, precum și a ipotezei înaintate de lucru. O atenție specială a fost rezervată interviuării respondenților în timpul vizitelor de documentare în mai multe localități, algoritmul discuției fiind axat pe întrebări-răspunsuri oferite de respondenți. În context, ponderea informatorilor, respondenților este esențială cu referire la tehnica de lucru, procedee tehnologice,

⁸ GEERTZ, K. *The Interpretation of Cultures*. 1973. 560 p. ISBN 5-8243-0474-2

⁹ GENNEP, Arnold Van. *Les rites de passage / Riturile de trecere*. Trad. în rom. Iași: POLIROM, 200 p.

¹⁰ NEICEVA, T. Tradiție și inovație. In: *Literatura și arta*. 1978, 24 aug., p. 7.

¹¹ BOBERNAGA, Sofia. Tradiții și inovații în arta decorativă aplicată. In: *Nistru*. 1980, nr. 6, p. 154.

¹² SIMAC, Ana. Dialogul între tradiție și modern în creația Mariei Saka Răcilă. In: *AKADEMOS*, 2012, nr. 1 (24), pp. 142-147.

materii prime (cultivarea cânepei, creșterea oilor etc.), motive ornamentale, tradiție și inovație utilizate de artizani în localitățile basarabene.

Scopul tezei constă în determinarea, examinarea și sistematizarea multiaspectuală a texturilor tradiționale din Republica Moldova în vederea integrării în sfera culturală contemporană prin inovații, reconstrucții și propuneri de valorificare multidisciplinară.

Pentru realizarea scopului au fost determinate câteva **obiective**, după cum urmează:

1) Examinarea cercetărilor anterioare și a surselor actualizate prin prisma evoluției artei textile ca parte integrantă a patrimoniului cultural;

2) Identificarea ansamblului texturilor tradiționale și clasificarea pieselor conform funcționalității, zonării, specificului de utilizare;

3) Sistematizarea tehnicilor de lucru și de decorare în domeniul artei textile tradiționale *versus* inovaționale;

4) Stabilirea rolului atelierelor, mănăstirilor și centrelor contemporane de artizanat în păstrarea și promovarea artei textile;

5) Identificarea artiștilor plastici care au practicat și profesează arta țesutului prin prisma aspectelor inovative;

6) Determinarea inovațiilor în designul textil prin sporirea influenței culturii tradiționale asupra evoluției artei textile contemporane;

7) Integrarea artei textile tradiționale în sfera culturală contemporană și spațiul european prin propuneri de reconstrucție, valorificare și inovare, abordare creativă și inovațională.

Ipoteza de cercetare: Cercetarea multidisciplinară a tradițiilor și inovațiilor în arta textilă ca parte integrantă a patrimoniului cultural va determina condițiile optime pentru lansarea și promovarea eficientă a procesului de salvagardare a pieselor autentice prin păstrarea și promovarea tradițiilor din spațiul românesc, implementarea originalității și autenticității în mediul artizanatului, educația prin și pentru patrimoniu, integrarea în spațiul european și patrimonializarea pieselor textile de valoare istorică, artistică, memorialistică, asociindu-se noilor schimbări și inovații în domeniul artei textile.

Limitele cronologice ale tezei includ perioada de la începutul secolului al XX-lea până la începutul secolului al XXI-lea, astfel fiind integrate în arealul nostru de cercetare schimbările ce au survenit în domeniul artizanatului textil la nivel de tradiție și inovație pe durata unui secol. Aceste limite temporale ne vor permite să examinăm în complexitate toate procesele în evoluția texturilor în diferite perioade istorice.

Cadrul geografic se raportează la spațiul actual al Republicii Moldova, incluzând localități rurale și urbane, precum și unele raioane din stânga Nistrului.

Obiectul de studiu: texturile autentice păstrate în spațiul Republicii Moldova, vechile covoare, broderii, țesături ceremoniale etc.

Valoarea teoretică a lucrării constă în contribuția la identificarea particularităților de transpunere morfologică, formală și decorativă ale texturilor tradiționale basarabene în texturile contemporane, plasându-se accentul pe inovațiile în domeniu. În lucrare sunt elucidate aspecte teoretice de implementare în texturile de interior și modelele vestimentare a decorului executat în diverse tehnici, valorificând modalitățile originale vechi de decorare ale texturilor cu un caracter inedit,

reieșind din faptul că designul vestimentar actual este unul din cele mai explorate domenii ale tradițiilor textile de astăzi. Materialele acumulate și expuse în paginile tezei vor fi utile sub aspect teoretic la elaborarea tezelor de licență, masterat, doctorat, note de curs, studii de sinteză pe marginea textilelor tradiționale și inovațiile în acest domeniu de complexitate și actualitate aparte.

Valoarea aplicativă. Lucrarea comportă caracter aplicativ prin sinteză tehnicilor de decorare a textilelor existente în prezent și utilizate în activitățile de design contemporan vestimentar, textil ambiental, design interior. Sistematizarea nouă a tehnicilor decorative textile conturează valoarea aplicativă a lucrării în vederea utilizării acesteia în procesul de instruire atât a studenților programului de studii „Arte Decorative” cât și a celor de la „Etnologie” și „Patrimoniul cultural”, precum și la facultățile specializate de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Universitatea Tehnică a Moldovei, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Colegiul Republican de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”, centre de excelență din Chișinău și Bălți, centre de creație și de artizanat din Republica Moldova.

Implementarea rezultatelor obținute. Rezultatele cercetării noastre au fost implementate cu succes în cadrul prelegerilor și lecțiilor practice la disciplinele „Design textil”, „Proiectarea artistică” a textilelor de la UTM, prin utilizarea tehnicilor decorative tradiționale și/sau modele de decorare în creațiile vestimentare ce reprezintă caracteristicile distinctive ale culturii tradiționale basarabene, stagiile de practică și tezele studenților de la ciclul I (licență) și ciclul II (masterat) precum și în cadrul defileurilor de modă ecologică, reciclabilă sau bazată pe concepte tradiționale prezentate în cadrul conferinței științifice internaționale „Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine” (23-25 septembrie 2019, ed. I, Chișinău-Iași); Expozițiile internaționale „INFOINVENT” de la Chișinău: colecția „Articole vestimentare cu valorificarea elementelor portului popular românesc”, autori Iulia Rabei, Alina Tocarciuc (2015)¹³; colecția vestimentară *In Line*, autori Ana Colodeev, Alina Tocarciuc, Elena Racceeva, Olga Sugac (ed. 2017)¹⁴; model vestimentar cultural *Metamorphosis* (ed. 2019). Participarea în componența echipei de lucru în salonul Internațional al Cercetării, Inovării și Inventicii, PROINVENT 2017 (ed. a XV-a, 22-24 martie 2017, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, România), cu lucrarea „Produse de îmbrăcăminte ecologice” (autori: O. Sugac, O. Plugaru, A. Tocarciuc, M. Cercașin, L. Cotelea-Condrea); la Festivalul Internațional ЗолотаяАрхИдея-2021 (20-25 aprilie 2021), cu modelul vestimentar reciclat, realizat în cadrul *fashion* proiectului, autori: Irina Rotaru, Alina Tocarciuc. Colaborare în cadrul Centrului de Excelență și Accelerare în Design și Tehnologii ZIPhouse (Chișinău); prezentarea colecțiilor coordonate la „ECO Fashion Show” la „Noaptea Cercetătorilor Europeni” (ed. a IX-a, 30 septembrie 2022, Chișinău), în cadrul proiectului „GreenSCI – Știința verde pentru o societate sănătoasă”, program al Uniunii Europene pentru cercetare și inovare Orizont Europa¹⁵; participare la webinarul „Școala secolului XXI: educație ecologică pentru sustenabilitate” în calitate de key-speaker cu comunicarea „Reciclarea

¹³ INFOINVENT 2015, Catalog Oficial. Expoziția Internațională Specializată 25-27 noiembrie 2015 [online] [citat 23.10.2022] Disponibil: <https://docplayer.net/48794609-I-n-f-o-i-n-v-e-n-t.html>, p. 206-207.

¹⁴ INFOINVENT 2017, Ediția a XV-a, Catalog Oficial. Expoziția Internațională Specializată 15-18 noiembrie 2017 [online]. [citat 23.10.2022]. Disponibil: <https://infoinvent.md/assets/files/catalog/catalog-2017.pdf>, pp. 183-184.

¹⁵ Noaptea cercetătorilor europeni [online] [citat 23.10.2022]. Disponibil: <https://noapteacercetatorilor.md/noaptea-cercetatorilor-europeni-editia-2022>.

textilelor – soluție ecologică și o nouă tendință” (23 noiembrie 2022). În calitate de șef al programului „Design Vestimentar Industrial”, Facultatea de Design, au fost coordonate colecțiile tinerilor designeri vestimentari, absolvenți ai UTM, expuse la Festivalul Internațional de Modă „Transilvania Fashion” (ed. 2021 și 2022, Cluj-Napoca), la al XIX-lea Concurs Internațional al tinerilor designeri «СОЗВЕЗДИЕ «КАИТАН»-2021, desfășurat la Universitatea Națională de Tehnologii și Design din Kiev¹⁶. În 2022 au fost realizate stagiul de mobilitate Erasmus+ la Universitatea Națională de Arte „George Enescu” (UNAGE) din Iași, România; precum stagiile la Accademia di Belle Arti Aldo Galli IED Como, Italia (octombrie 2018), la Polimoda Firenze, Italia (noiembrie-decembrie 2019) și la Universitatea de Arte și Design, Cluj-Napoca (februarie 2020).

Aprobarea rezultatelor cercetării. La baza tezei sunt 27 de articole publicate în reviste științifice naționale și internaționale. Rezultatele obținute au fost aprobate prin susținerea publică a 17 de rapoarte la conferințe științifice naționale/internaționale. În 2017, a fost acordat de către Senatul UTM titlul de „Cel mai bun doctorand al anului universitar 2016–2017”.

Cuvinte-cheie: tradiție, inovație, textile, artă, istorie, etnologie, Basarabia, RSS Moldovenească, Republica Moldova, artizanat, artiști plastici, meșteri de artă decorativă, materii prime, design textil, eco-design, restaurare, reconstituire, valorificare, patrimoniu cultural.

CONȚINUTUL TEZEI

Teza este alcătuită din *Introducere*, în care sunt expuse aspectele de bază ale cercetării: argumentarea temei, gradul de cercetare în istoriografie, scopul și obiectivele, limitele cronologice și geografice ale cercetării, valoarea teoretică și aplicativă, noutatea și originalitatea materialului expus. Teza include patru capitole cu și detaliate concluzii, și finalizează cu Concluzii generale și recomandări. Pentru elaborarea tezei a fost examinată o listă a publicațiilor, integrând 492 de lucrări, în limba română, engleză, ucraineană, rusă, precum și surse electronice.

Anexele includ materialele de teren ale autorului, lista informatorilor, lista muzeelor vizitate și a localităților unde au fost efectuate cercetări de teren, documente și fotografii ce ilustrează tradițiile și inovațiile în arta textilelor.

Capitolul 1 „Arta textilelor în istoriografie și surse de cercetare” include patru subcapitole, în paginile cărora se face o retrospectivă a publicațiilor examinate în care direct sau tangențial, în diferite limite cronologice, au fost abordate aspecte cu referire la textilele tradiționale, apariția și dezvoltarea inovațiilor care sunt implementate în domeniul artei textile. Analiza istoriografică a publicațiilor în domeniu este completată de examinarea surselor accesibile la elaborarea acestui demers investigativ. În capitolul 1 a fost examinată evoluția artei textilelor între tradițional și inovațional ca parte a patrimoniului cultural prin prisma cercetărilor anterioare și a surselor disponibile la această etapă de studiu.

Domeniul artei textilelor, a pieselor tradiționale și a inovațiilor, necesită să fie cercetat pluridisciplinar din mai multe aspecte: istoric, etnologic, geografic, sociologic, artistic, ecologic,

¹⁶ [online] [cit. 23.10.2022]. Disponibil: <https://knutd.edu.ua/pod-ta-publkat/news/14215/>; [online] [cit. 23.10.2022]. Disponibil: <https://youtu.be/VBrsB3k36BU>; <https://youtu.be/kG2frCPR0yE>.

tehnologic, în vederea valorificării textilelor tradiționale și identificării acestora în contextul etnocultural ca parte componentă a patrimoniului național al Republicii Moldova. Inovațiile implementate la etapa actuală în domeniul artei textile, coexistente cu tradițiile de veacuri, aduc un plus de valoare textilelor repertoriate de noi în muzeele naționale și locale, colecțiile private și în timpul documentărilor de teren.

Propunându-ne în Capitolul 1 ca obiectiv examinarea evoluției artei textile ca parte integrantă a patrimoniului cultural prin prisma cercetărilor anterioare și a surselor actualizate, am realizat o analiză complexă, în măsura disponibilității publicațiilor și surselor de cercetare accesibile, a lucrărilor cercetătorilor care direct sau tangențial s-au axat pe problematica artei textilelor¹⁷. Analiza publicațiilor accesibile ne duce spre constatarea că la etapa actuală în istoriografia națională nu există un studiu care ar integra plenar valoarea tradițiilor și ponderea inovațiilor în arta textilelor.

Studiind literatura de specialitate cu referire la evoluția artei textile din Basarabia/RSSM/Republica Moldova am constatat că în istoriografia națională există o serie de publicații care în diferită măsură se referă la subiectul tezei de față. Fiind conștienți de faptul că în limitele unei teze nu pot fi acoperite toate subiectele cu referire la domeniul artelor textile din spațiul actual al Republicii Moldova, ne-am concentrat atenția la aspectele privind textilele tradiționale din arta populară și inovațiile ce se regăsesc atât în domeniul textilelor populare, cât și cele implementate în designul textil contemporan, dar și cele preluate de artiști plastici profesioniști, care au realizat și practică în continuare tapiseria artistică.

Cronologic, am conturat câteva etape de cercetare, condiționate de aspectele socio-economice, politice, ideologice și culturale, după cum urmează: 1) publicațiile apărute de la începutul secolului al XX-lea până în anul 1917; 2) publicațiile din perioada interbelică (1918–1940); 3) istoriografia sovietică și 4) publicațiile apărute în România după revoluția din 1989 și proclamarea independenței Republicii Moldova în anul 1991. Merita atenție cele câteva publicații apărute în anii 1941–1944, în special cele examinate de Tatiana Galușca despre folclor, tradiții. Analiza situației în domeniul artei textile a constatat prezența în istoriografia românească a numeroaselor monografii, studii, culegeri și articole, autorii cărora abordează subiectul vechilor textile, tipologia și simbolismul lor, pe când

¹⁷ ГОБЕРМАН, Д. *Ковры Молдавии*, Кишинев: Картя молдовеняскэ. 1960, 138 p.; KALAȘNIKOVA, N.; POSTOLACHI E. *Covorul moldovenesc = Молдавский ковер = Le tapis moldave*, Chișinău: Timpul, 1985. 40 p.; ПОСТОЛАКИ, Е. *Молдавское народное ткачество*. Кишинев: Штиинца, 1987. 250 p.; *Covorul moldovenesc = Молдавский ковер = Moldavian carpet* / aut.-alcăt.: Valentin Zelenciuc, Elena Postolachi. Chișinău: Timpul, 1990. 132 p.; MARCO, M. Particularitățile covoarelor populare de pe teritoriul de confluență etnică din raionul Camenca. In: *Buletin Științific*, Ediția 3, Chișinău, 1990, pp. 153-163; BUZILĂ, V. Covoarele produse în sistemul industrial. In: *Buletinul Științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei*, 2005, vol. 3 (16), pp. 49-65; BUZILĂ V. Covoarele în contextul patrimoniului cultural al Republicii Moldova. In: *AKADEMOS*, 2009, nr. 1 (12), pp. 104-109; POSTOLACHI, E. Covorul moldovenesc în dificultate. In: *AKADEMOS*, 2011, nr. 4 (23), pp. 113-119; CONDRATICOVA, L. Valoarea istorico-artistică a veșmintelor bisericesti. In: *AKADEMOS*, nr. 4 (27), 2012, pp. 165-169; BUZILĂ V. *Covoare basarabene. Din patrimoniul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, Republica Moldova / Bessarabian carpets. The National Museum of Ethnography and Natural History of the Republic of Moldova*. București: Editura Institutului Cultural Român, 2013. 252 p.; BUZILĂ V. Dimensiunile axiologice naționale și mondiale ale scoarței basarabene. In: *AKADEMOS*, 2014, nr. 3 (34), pp. 164-172; MARDARE Gh. *Arta covoarelor vechi românești basarabene. Magia mesajului simbolic*. Chișinău: Cartier, 2016. 334 p.; CONDRATICOVA, L.; TOCARCIUC, A. Simbolismul, tipologia și uzualitatea țesăturilor lucrate în centrele de artizanat din Moldova. Studiu preliminar. In: *Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective*. Conferință națională cu participare internațională, 2019, ediția a 3-a, Bălți, s.n., 2019, pp. 398-402.

problema tradiției *versus* inovațiile în arta textilelor din spațiul actual al Republicii Moldova a fost pusă în discuție tangențial, fapt ce face actuală și importantă cercetarea întreprinsă de noi.

Suportul teoretic al tezei a fost oferit de lucrările de sinteză, teoretice elaborate în spațiul românesc de cercetători din domeniul etologiei, istoriei, antropologiei.

Cu referire la sursele de cercetare, am selectat și examinat diverse categorii de surse, atât scrise, cât și materiale. Multiple surse de cercetare oferă oportunități substanțiale de a studia în baza acestor surse diferite tipuri de textile tradiționale. Totodată, sursele disponibile la etapa actuală de cercetare, coroborate cu materialele de teren acumulate de noi în ultimii ani, au permis identificarea, repertorierea țesăturilor tradiționale, stabilirea schimbărilor și sistematizarea inovațiilor în domeniul artei textile din Republica Moldova. În baza surselor de arhivă a fost urmărită activitatea atelierelor laice precum și a atelierelor pentru confecționarea covoarelor de la mănăstirile basarabene, mai multe informații sunt introduse în circuitul științific pentru prima dată. O categorie valoroasă de surse constituie inscripțiile atestate pe covoare sau broderii, ce indică anul lucrării piesei, adesea numele și prenumele meșterii, actul de donație a piesei.

Presa timpului ne-a oferit informații valoroase pentru a întregi cercetarea privind arta textilelor, informațiile fiind completate de fotografii și schițe propuse în ajutorul artizanilor.

Expedițiile etnografice desfășurate de cercetători în secolul al XX-lea aveau drept scop repertorierea materialului, fixarea foto și documentarea pentru a transmite obiectele de valoare în muzee. Grație acestor expediții etnografice, au fost muzeificate și conservate mai multe piese textile. Piesele au fost fotografiate sau desenate, devenind ulterior o sursă de inspirație pentru artizanii timpului. Aparte vom sublinia importanța cercetărilor etnografice realizate de colaboratorii de la societatea „Artizana”, printre care Andrei Negură, Tudor Braga ș.a., care au documentat detaliat textilele autentice în localitățile din Briceni, Dondușeni, Orhei, Ialoveni, Ungheni ș.a.

Dacă expedițiile etnografice la etapa actuală au drept scop repertorierea și studiul pieselor textile pentru a îmbogăți patrimoniul, atunci în perioada țaristă și cea sovietică expedițiile etnografilor în localitățile basarabene s-au desfășurat cu regularitate pentru a completa colecțiile existente la Moscova și Sankt-Petersburg prin foto-documentare și procurarea pieselor, inclusiv a celor din domeniul artei textile. În atare condiții, un compartiment considerabil al artei textile basarabene a ajuns inaccesibil pentru cercetare, aflându-se în custodia muzeelor ruse¹⁸.

În baza cercetărilor de teren am identificat diferite piese ca abordare tehnică și decorativă în satele populate de români, ucraineni, polonezi, ruși, găgăuzi, bulgari, precum și în satele mixte, tendințele în materie de port, culoare, formă, decor influențându-se reciproc. În căutarea pieselor originale, care nu au fost examinate anterior de cercetători, am realizat deplasări pe teren, în mai multe localități rurale preponderent din raioanele din nordul și centrul Republicii Moldova, astfel ca informațiile și imaginile pieselor sunt introduse în premieră în circuitul științific, sunt valorificate din punct de vedere științific, devenind parte importantă a patrimoniului cultural.

¹⁸ CONDRATICOVA, L.; BUJOREAN, T.; CERCAȘIN, M.; TOCARCIUC, A.; PINTILEI, E. Expedițiile etnografice și importanța lor în dezvoltarea artizanatului din RSS Moldovenească. In: *AKADEMOS*. 2020, nr. 2(57), pp. 144-154.

Piese textile au devenit veritabile pagini ale istoriei poporului nostru, iar pentru studierea evoluției artei textile este necesară examinarea în bloc a surselor materiale și scrise. În fondurile Agenției Naționale a Arhivelor (ANA), Direcția Generală a Fondului Arhivistic Guvernamental (DGFAG) și Direcția Fondului Arhivistic Social-Politic (DFASP), am identificat unele dosare cu referire la activitatea lăcașurilor de cult, inventarierea mănăstirilor **find realizată** odată cu lichidarea lor, informații despre atelierele și artelurile de confecționare a textilelor, precum și dosarele personale ale cercetătorilor care au studiat covoarele naționale. Sursele de cercetare scrise sunt întregite de cele materiale, completate de rezultatele expedițiilor recente în teren ale autorului, fapt ce ne-a permis să realizăm o viziune de ansamblu asupra tradițiilor și inovațiilor din arta textilă.

În Capitolul 2 „Arta textilelor: tipologie, funcționalitate și simbolism” este reflectată tipologia textilelor și utilizarea lor, autorul concentrându-și atenția asupra unor aspecte importante precum structura ansamblului textilelor și tipologia generală a pieselor; clasificarea pieselor în funcție de materia primă, în funcție de regiune și modalități de utilizare, în funcție de tehnicile de lucru, coloristică și decor/ornamentație.

Piese textile ocupă un loc important în spiritualitatea și cotidianitatea omului. În pofida faptului că în istoriografia națională există o serie de publicații în care se relevă locul și rolul textilelor tradiționale, propunem o altă abordare a acestei problematice, căutările noastre de teren extinzând substanțial arealul de cercetare și permit diversificarea subiectelor abordate. În acest capitol am stabilit ansamblul textilelor tradiționale din spațiul actual al Republicii Moldova în funcție de asemenea repere cum ar fi materia primă utilizată la realizarea pieselor textile și regiune (nord, sud, centru), care, luate în ansamblu, condiționează în mare parte funcționalitatea pieselor. Formularea problematiceii a fost determinată de logica strategiei de cercetare, orientată spre elucidarea aspectelor de studiere ale textilelor, care necesită o perspectivă corespunzătoare, modernă în înțelegerea lor în ansamblul total al riturilor de trecere (naștere, nuntă, înmormântare), al decorării locuințelor tradiționale și ale celor contemporane. Totodată, am realizat o tipologie complexă a țesăturilor confecționate de artizanii autohtoni și ne-am concentrat atenția pe analiza grupurilor de textile după componentă fibroasă (lână, bumbac, in, cânepă, mătasea), adaptate la condițiile actuale, conform următoarelor criterii: particularități igienice, sustenabilitate (gradul de poluare a mediului, consumul de resurse în timpul producerii, perioada de descompunere), funcționalitate și longevitate (rezistență la uzură, rezistența culorii) și aspectele estetice¹⁹.

Propunându-ne ca scop să realizăm o tipologie complexă a textilelor – prin identificarea simbolismului și diversității modalităților de utilizare a textilelor –, am ajuns la concluzia că pieselor textile le revine un loc foarte important în viața spirituală și cotidiană a omului²⁰. Algoritmul de cercetare se referă la elucidarea aspectelor de studiere ale textilelor printr-o perspectivă modernă în înțelegerea și explicarea lor în ansamblul riturilor de trecere, al decorării locuințelor etc.

¹⁹ CONDRATICOVA, L.; TOCARCIUC, A. Simbolismul, tipologia și uzualitatea țesăturilor lucrate în centrele de artizanat din Moldova. Studiu preliminar. In: *Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective*, Conferință națională cu participare internațională, 2019, ediția a 3-a, Bălți, s.n., 2019, pp. 398-402.

²⁰ Ibidem, pp. 398-402.

Structura ansamblului textilelor a fost determinată în baza rezultatelor expedițiilor etnografice ale înaintașilor noștri, completate de cercetărilor noastre de teren, care au fost coroborate cu datele de arhivă, colecțiile muzeale, literatura de specialitate. Acest fapt ne-a permis să identificăm cele mai valoroase și cele mai autentice piese textile tradiționale din Basarabia, care erau confecționate manual și care se deosebesc prin originalitate factuală și cromatică, ornamentică și decor, posedă un nivel înalt al măiestriei tehnice și tehnologice, au o multitudine de variante locale.

Piese textile examinate au permis să punem în evidență câteva tipuri de țesături lucrate în centrele de artizanat din Moldova, care au fost clasificate în funcție de criterii relevante.

Prima clasificare ține de materiile prime de lucru, astfel fiind diferențiate țesături lucrate din materii prime naturale – lână, cânepă, în, bumbac, mătase –, descrise detaliat în calitate de cele mai căutate materii prime din Republica Moldova pentru confecționarea țesăturilor²¹.

În funcție de natura materiei prime, am diferențiat a) țesături lucrate din fire naturale, colorate cu coloranți naturali și b) țesături artificiale, colorate cu coloranți industriali, care au marcat producerea în serie a țesăturilor mai ales în a doua jumătate a secolului al XX-lea, reducând considerabil valoarea lor istorico-artistică. Aparte vom menționa atenția acordată țesăturilor ecologice, confecționate din materii prime naturale, de calitate, care actualmente sunt foarte mult solicitate.

Cu referire la localizarea producerii materiei prime și confecționarea anumitor textile, vom sublinia că pentru multe familii și chiar localități întregi a devenit o afacere oieritul, din care au rezultat tunderea oilor, scărmanatul lânii, toarcerea firelor fine, subțiri, utilizate ulterior în confecționarea diferitor țesături, astfel dezvoltându-se industria casnică. Asemenea afaceri privind creșterea oilor, fabricarea lânii și a țesăturilor au fost semnalate în majoritatea localităților din nordul și sudul Republicii Moldova, cu anumite diferențieri: la sud este răspândită lâna moale, utilizată la confecționarea țesăturilor decorative, pe când la sud predomină și țesăturile din fire naturale de borangic (mătase brută), întrucât anume în aceste regiuni populația se ocupa cu sericicultura; în nordul și centrul Moldovei se cultiva pe timpuri cânepă, iar la sud – inul.

Având în vedere uzualitatea și simbolismul pieselor confecționate, am precizat repertoriul țesăturilor destinate împodobirii interiorului locuințelor²²: țesături pentru decorarea/încălzirea pardoselilor (covoare, țoluri); țesături pentru decorarea/încălzirea pereților caselor (covoare de perete, păretare, panouri decorative stilizate); țesături pentru înfrumusețarea spațiului de dormit cu funcții apotropaice (scoarțe, lăicere, fețe de pernă, cuverturi, cearșafuri); țesături de gospodărie (ștergere, prosoape, șervețele de masă, fețe de masă); țesături utilizate ca mijloc de transportare a unor produse (desagi, trăistuțe). Piese de interior includ textile utilizate pentru amenajarea și decorarea spațiilor de

²¹ PROCOP, N.; NEGRU, V.; SÎRBU, L.; CERCAȘIN, M. *Terminologie vestimentară. Dicționar ilustrat roman-englez*. Chișinău: Gunivas, 2017. 140 p.

²² TOCARCIUC, A. Typology and specificity of traditional ceremonial textiles. In: *Conservation and restoration of cultural heritage*, Lucrările științifice de la cea XXII-a ediție a Simpozionului Internațional „Conservarea și restaurarea patrimoniului cultural”, Iași 22-23 septembrie 2021, Iași: Doxologia, 2021, vol. XXII, pp. 241-258.

locuit în funcție de locul amplasării și funcția pe care le îndeplinesc, fiind clasificate în piese pentru pereții interiorului; pentru pardoseli; pentru uși, ferestre și zona interiorului²³.

Totodată, au fost reflectate țesăturile destinate confecționării pieselor vestimentare: piese lucrate manual, diferențiate după gen (pentru bărbați și femei), vârstă (copii, tineri, bătrâni), simbolism (vestimentație încadrată în ritul nașterii, botezului, ceremonialul nupțial, înmormântare).

În context, am extins repertoriul pieselor de ocazii, care cuprind textilele create din timp și uzuale în riturile de trecere în viața omului: naștere, botez, cumetrii; logodnă, nuntă; înmormântare²⁴. Textilele de ceremonial determinau valoarea materială a riturilor religioase creștine și tradițiile principalelor etape din viața omului. Un loc aparte am rezervat descrierii și clasificării motivelor ornamentale folosite pentru decorul textilelor în concordanță cu funcționalitatea pieselor.

Pornind de la tehnologia de executare a țesăturilor, am determinat țesături lucrate manual, în condiții casnice, și țesături lucrate la dispozitive mecanice speciale, care permit multiplicarea pieselor²⁵. Analiza particularităților de creare a textilelor populare a dus la identificarea a trei grupe structurale: a) piese condiționate de tehnologia de producere; b) piese formate inițial estetic, concepute pentru a oferi valoarea artistică lucrurilor cotidiene; c) piese cu introducerea suplimentară a tehnicilor de finisare/decorare pentru a spori valoarea estetică a lucrării.

Constatăm că tipologia pieselor textile tradiționale este condiționată de factorul spiritual, estetic, tehnic, social-economic, structura și clasificările propuse ale textilelor fiind reflectate în tabele, scheme și imagini, pentru facilitarea înțelegerii structurii complexe a textilelor tradiționale. Tipologia propusă, destul de exhaustivă, cu reflectarea mai multor dimensiuni ale textilelor tradiționale identificate, reprezintă temelia algoritmului de cercetare multidimensională a țesăturilor tradiționale și reflectarea inovațiilor pentru diferite tipuri de textile uzuale în spațiul românesc.

În paginile **Capitolului 3 „Ateliere și centre de artizanat în domeniul artei textile”** sunt examinate atelierele și centrele de confecționare a textilelor, atestate în spațiul actual al Republicii Moldova; precizat rolul centrelor monastice în calitate de promotori ai culturii și identității naționale prin prisma funcționării diverselor ateliere de confecționare a textilelor, covoarelor, pieselor vestimentare; au fost identificate și descrise atelierele de confecționare și producere a textilelor artizanale și industriale din Basarabia, RSS Moldovenească și Republica Moldova; au fost descrise centrele de artizanat și activitatea meșterilor din domeniul textilelor din Republica Moldova; a fost reliefată contribuția artiștilor plastici în producerea industrială a textilelor.

În Basarabia, piesele textile erau produse în gospodăriile casnice, gospodinele adunându-se la șezători în serile lungi de iarnă având amenajate în Casa Mare războiul de țesut, la mănăstirile de maici, unde în camere erau așezate războaie de țesut. Ulterior, piesele textile, țesăturile, vestimentația încep

²³ TOCARCIUC, A. Considerații privind tipologia textilelor tradiționale de interior din Moldova. In: *Patrimoniul cultural de ieri: implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine*, Conferință științifică internațională, Chișinău, 28-29 septembrie 2021, ediția a IV-a, vol. III, pp. 251-257.

²⁴ TOCARCIUC, A. Typology and specificity of traditional ceremonial textiles. In: *Conservation and restoration of cultural heritage*. Iași: Doxologia, 2021, vol. XXII, pp. 241-258.

²⁵ BĂLTEANU, Ion. Țesutul decorativ în creația meșterilor populari. In: *Revistă de Etnografie*. Serie nouă, 2006, Nr. 5, pp. 72-78; FLOREA, S. Țesutul artistic – valoare a patrimoniului cultural. In: *Realități culturale*, 2014, Nr. 6, pp. 23-24; CUJBĂ, L. Țesutul covoarelor sau Arta veșniciei. In: *Moldova*. 2014, Nr. 11/12, pp. 60-64.

să fie produse în cadrul atelierelor care au generat în fabrici specializate. În capitolul de față ne-am propus să punem în evidență cele mai importante centre de artizanat unde se produc textile, să identificăm atelierelor și asociațiile producătoare de textile, precum și să reliefăm rolul atelierelor mănăstirești în promovarea valorilor autentice în domeniul artei textile. Un loc aparte revine identificării meșterilor care au lucrat și care activează și astăzi în domeniul textilelor, iar în baza surselor de arhivă și a documentării pe teren am făcut cunoscute numele artiștilor plastici și de artă decorativă care au elaborat schițe pentru covoare produse la nivel de stat, contribuind astfel la asocierea sectorului de stat și cel artizanal, colaborarea dintre meșteri, implementarea în sectorul real a rezultatelor cercetărilor și expedițiilor etnologice. De altfel, actualmente devenise în vogă colectarea pieselor autentice textile, vestimentare, ceramică, pentru a se forma muzee locale, regionale sau colecții private. Pe de o parte, asemenea acțiuni demonstrează interesul față de arta textilă și adevăratele valori de patrimoniu, pe de altă parte, odată ajunse în colecții particulare, mai multe piese devin inaccesibile pentru cercetători sau iau calea anticariatelor. În așa fel, covoarele moldovenești sunt înstrăinate prin comercializare la prețuri fabuloase (în funcție de vechime, decor, dimensiuni) și se reduce substanțial fondul tezaurului cultural.

Confecționarea textilelor a fost unul dintre meșteșugurile casnice cele mai importante în spațiul românesc. Gospodăriile sătești erau gândite și amenajate în așa fel ca să se poată întreține, să producă materii prime, textile, folosite pentru încălzirea și înfrumusețarea interiorului casei, ca zestre ale fetelor de măritat, piese ceremoniale la riturile de trecere (naștere, botez, înmormântare), precum și să comercializeze produsele muncii sale.

Examinând materialul disponibil cu referire la atelierelor și centrele de artizanat, am ajuns la următoarele concluzii. Mai multe localități au fost specializate în creșterea oilor și producerea lânii de calitate pentru alesul covoarelor; o serie de gospodării s-au specializat în creșterea inului, cânepei pentru producerea textilelor fine; un loc aparte revine creșterii viermilor de mătase și producerea, la nivel casnic și, ulterior industrial, a mătăsii de cea mai înaltă calitate (de ex.: la Fabrica de mătase din or. Bender/Tighina). Producerea textilelor se realiza în gospodării casnice, arteluri sau atelierelor, care au fost restructurate în a doua jumătate a secolului al XX-lea în fabrici de producere, cum au fost renumitele fabrici de covoare de la Strășeni, Ungheni sau asociația „Artizana”²⁶. După proclamarea independenței Republicii Moldova acest sector a trecut prin mai multe restructurări și optimizări pentru a se ajunge la o maximă eficiență și funcționalitate în domeniul producerii textilelor la nivel industrial, precum și susținerea sectorului artizanal, care a devenit pe bună dreptate un brand al țării, reprezentat prin diferite piese textile de valoare – covoare moldovenești, cămașă cu altiță.

Cronologic, am determinat câteva etape de dezvoltare a artei textile din spațiul actual al Republicii Moldova: 1) începutul secolului al XX-lea se caracterizează prin dezvoltarea firească a artei textile din Basarabia, producerea casnică a materiei prime, a textilelor, dezvoltarea atelierelor mănăstirești de producere; 2) în perioada interbelică are loc renașterea, restabilirea industriei casnice, producerea materiei prime și a țesăturilor tradiționale de calitate; 3) în RSSM textilelor le-a revenit un loc special în îndestularea populației cu piese vestimentare necesare, cu textile produse în serie pentru

²⁶ Arhiva Asociației Meșteșugurilor Artistice Populare „Artizana”.

decorul interior al caselor și edificiilor publice. Anul 1971 este considerat un an de cotitură în arta textilelor din RSSM, legat de centralizarea procesului de producere a textilelor, optimizarea fabricilor de producere a textilelor și a covoarelor. Este perioada formării artelurilor, a fabricilor mari de confecționare a textilelor, a fabricilor de covoare de la Strășeni, Ungheni, Ceadâr-Lunga, Comrat, Orhei, Căușeni, Chișinău, a Asociației Meșteșugurilor Populare Artistice cunoscută ulterior după mai multe restructurări cu denumirea de „Artizana”; 4) după 1991, perioada de tranziție a adâncit și mai mult problemele din domeniul artei textile, întreprinderile de stat nefiind pregătite pentru criza economică, acumulând stocuri de marfă nerealizată. Producerea covoarelor moldovenești cedează în detrimentul producerii covoarelor pufoase, persane, interesul pentru valorile autentice, pentru țesături veritabile, covoare moldovenești renăscând la hotarul mileniilor doi și trei²⁷. Astfel, la început de secol XXI putem vorbi despre o revenire la tradiții, la autentic, la confecționarea textilelor tradiționale, folosind diverite inovații ale timpului.

Am urmărit în paginile acestui capitol, în plan diacronic, centrele de artizanat specializate în țesutul covoarelor, broderie artistică religioasă și laică din cadrul schiturilor și mănăstirilor de maici din Basarabia. Piese textile ocupă un loc special în patrimoniul mănăstirilor și bisericilor al Republicii Moldova. Broderia, croșetarea, alesul covoarelor, confecționarea veșmintelor bisericești au fost prerogativa călugărițelor de la mănăstirile basarabene. În schiturile și mănăstirile de maici au fost concentrate cele mai valoroase și cunoscute ateliere de confecționare ale veșmintelor și covoarelor. Activitățile meșteșugărești în cadrul comunităților monahale au fost favorizate de statutul idioritmic al lăcașurilor sfinte viețuite de maici. Odată cu lichidarea comunităților monastice în perioada sovietică, piesele de valoare din patrimoniul mănăstirilor și bisericilor închise au fost sechestrate, inclusiv covoarele tradiționale moldovenești și veșmintele de preț, care erau mult apreciate de anticari grație frumuseții și calității. În contextul reconstituirii și reînvierii tradițiilor de confecționare a covoarelor moldovenești și a pieselor de vestimentație tradițională, menționăm și tendința de a reactiva centrele de artizanat în cadrul mănăstirilor de călugărițe din Republica Moldova, ca ex., la mănăstirea Hagimus. Covoarele și broderiile lucrate de călugărițe se păstrează astăzi în casele-chilii ale monahiilor în vârstă; ele nu sunt expuse la muzee sau expoziții specializate și reprezintă patrimoniul ecleziastic și locul lor este anume în colecțiile bisericești și mănăstirești.

Piese textile, deopotrivă cu cărțile bisericești, icoanele și odoarele de preț din metale, ocupă un loc special în patrimoniul mănăstirilor și bisericilor al Republicii Moldova. Căutările în arhivele naționale, observația pe teren și examinarea în detaliu a pieselor textile au devenit adevărați furnizori de date privind apariția și evoluția artei textile din Basarabia²⁸.

Dosarele de arhivă consultate (ANA, DFASP) au permis identificarea mai multor arteluri, ateliere și fabrici de producere a textilelor, covoarelor în a doua jumătate a secolului al XX-lea, fapt

²⁷ BUZILĂ, V. Covoarele produse în sistemul industrial. In: *Buletinul științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei*, 2002, vol. 3(16), pp. 49-66.

²⁸ TOCARCIUC, Alina; CONDRATICOVA, Liliana. Centrele monastice din Basarabia în calitate de promotori ai culturii și identității naționale. In: *Maramureș, promotor al culturii și identității românești în lume. Dimensiunea internațională a culturii și științei românești și maramureșene*. Cluj, 2022, pp. 67-74.

ce a extins substanțial cunoștințele noastre cu referire la sectorul de stat și producerea industrială a textilelor, a covoarelor inspirate din simbolistica țesăturilor populare moldovenești.

În primele decenii postbelice, în localitățile din RSSM au fost deschise arteluri specializate în producerea țesăturilor, producerea artistică a covoarelor moldovenești, fapt exemplificat prin fondarea mai multor arteluri în cadrul cărora se țeseau manual sau de produceau industrial covoare.

După 1960, începe procesul de unificare a artelurilor prin ateliere mari și fabrici de textile, covoare, de confecție, în care are loc producerea industrială a textilelor care cedează față de cele produse artistic sau artizanal. Atelierele mari au fost fondate pentru eficientizarea lucrului în domeniul deservirii populației, optimizarea artelurilor pornind de la necesitatea specializării în executarea anumitor operațiuni. Importanța și activitatea artizanilor și atelierelor de producție artistică din RSSM este argumentată de factorii economic, social, istoric, educațional, estetic, cultural, precum și tehnologic.

Modelele produse pentru export erau lucrate după schițele unor artiști plastici care elaborau schițe ale covoarelor, broderiilor folosind ca sursă de inspirație piesele autentice din colecțiile muzeale. Centralizarea producției și executarea unor comenzi de stat necesita coordonarea de piese textile vestimentare la nivelul local, regional și unional. Mai ales acest fapt era valabil în cazul preluării, adaptării unor modele vechi de țesături, covoare, prosoape pentru a fi stilizate, actualizate și propuse pentru producere industrială.

Am determinat că mai mulți artiști plastici au realizat numeroase schițe de covoare care au fost folosite în calitate de modele-etalon pentru producerea industrială în sectorul de stat. Modele de covoare, prosoape pentru sectorul de stat au desenat în diferite perioade plasticienii Serghei Ciocolov (unul dintre cei mai relevanți creatori în domeniu), Ioachim Postolachi, Valentina Neceaeva, Valentina Tufescu-Poleacova, Pavel Bespoiasnii, Lidia Boico-Ceban, precum și pictorii de la fabricile de covoare, asociația meșterilor populari din RSSM „Artizana” Serghei Bilâk, Natala Antonova, Leonid Antoșco, Neli Serova, Andrei Copcea, Maria Coțofan, ș.a. Artiștii plastici și meșterii de artă decorativă de la Fondul Plastic al UAP, Asociația „Artizana”, Asociația de producție a meșterilor populari („Meșter-Faur”), fabrici de covoare și combinatul de mătăsuri de la Bender (Tighina) propuneau noi modele ale obiectelor pentru a fi produse în serie la nivel industrial, prezentate, ca exemplu, în cadrul expoziției specializate de la Chișinău (1974). Schițele propuse de artiști plastici și artizani reflectă în mare parte influența stilului național asupra creației, stilizarea motivelor decorative tradiționale.

Un loc aparte în dezvoltarea și afirmarea artei textile, în promovarea tradițiilor și identificarea inovațiilor în domeniu l-au avut și continuă să dețină tapiserii profesioniști: Maria Saka-Răcilă, Lidia Ceban-Boico, Elena Rotaru, Silvia Vrînceanu, Andrei Negură, Maria Coțofan, Carmela Golovinova, lucrările cărora ocupă un loc de frunte în arta textilă națională, în arta decorativă²⁹.

Artizanatul, în calitatea sa de meșteșug practicat cu artă, a devenit în ultima vreme un domeniu tot mai explorat de etnologi, culturologi, artiști plastici. În baza materialelor de teren am identificat

²⁹ SPÎNU, C. *Arta Decorativă din RSS Moldovenească*. Chișinău: Epigraf, 2018. 560 p.

mai multe ateliere și centre (Complexul de meșteșuguri „Arta Rustica”³⁰, „Casa Părintească”³¹ ș.a.), am realizat un repertoriu al centrelor de artizanat și al meșterilor care lucrează în domeniul artei textilelor, care va fi util cercetătorilor din domeniul etnologiei, culturologiei, studiului artelor vizuale, dar și celor care practică artizanatul³². Un loc aparte în studiul nostru revine Centrului de artizanat din satul Stârcea, raionul Glodeni, localitate denumită și „Mica Varșovie”, fiind populată preponderent de polonezi³³. De asemenea, am determinat rolul expozițiilor, târgurilor meșterilor populari, târgurilor de covoare³⁴, precum și a instituțiilor specializate în valorizarea, promovarea și salvagardarea adevăratelor valori de patrimoniu cum sunt textilele tradiționale. Constatăm că alesul covoarelor a fost un meșteșug tradițional atestat în mai multe localități din raioanele Orhei, Strășeni, Călărași, precum și în cadrul mănăstirilor de călugărițe Tabăra, Răciula, Hâncu, Hirova, Hagimus. În satele de la nord și sud au fost documentate cele mai importante ateliere de confecționare a covoarelor și meșteșugari, care tind să reconstituie vechile tehnici manuale de lucru și ornamentele decorative autentice, specifice culturii românești. În Republica Moldova, activitatea artizanilor se desfășoară în conformitate cu Legea Parlamentului nr. 135 din 20.03.2003 privind meșteșugurile artistice populare³⁵.

Cercetările noastre au pus în evidență faptul că mai mulți artiști plastici au realizat numeroase schițe de covoare³⁶, care au fost folosite în calitate de modele-etalon pentru producerea industrială în sectorul de stat³⁷, iar o serie de articole de unicat au intrat în fondul de aur al Muzeului Național de Artă al Moldovei, Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, completat în permanență cu tapiserii artistice sau piese textile artizanale de o deosebită valoare. Conștienți de faptul că problematica artei textile profesionale³⁸, practică de artiști plastici notorii, poate deveni un subiect aparte de cercetare și depășește cu mult limitele tezei de doctorat, ne-

³⁰ Meșterul popular Ecaterina Popescu: „Prin covorul autentic, vom dăinui ca neam” [online] [citât 30.03.2022]. Disponibil: <https://www.moldpres.md/news/2022/01/04/22000045>.

³¹ ȘTEFAN, Andreea. Patrimoniul moldovenesc apreciat în întreaga lume. In: *Jurnal de Chișinău*, 2015, 6 martie, p. 18.

³² CONDRATICOVA, L.; TOCARCIUC, A. Centre de artizanat și meșteri în domeniul textilelor din Republica Moldova. In: *Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective*. Ediția 4, 26-27 iunie 2019, Bălți. Balti, Republic of Moldova: Tipogr. „Indigou Color”, 2020, pp. 394-402.

³³ TOCARCIUC, A. Artizani din localitățile din nordul Republicii Moldova – promotori ai covorului tradițional moldovenesc. In: *Latinitate, Romanitate, Românitățe*. Ediția 4. 6-7 noiembrie 2020, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2020, pp. 72-73.

³⁴ Târgul Național al Covorului desfășurat pentru prima dată în Republica Moldova [online] [citât 01.11.2022]. Disponibil: <https://www.mc.gov.md/ro/content/targul-national-al-covorului-desfasurat-pentru-prima-data-republica-moldova-0>;

Târgul Național al Covorului „Covorul Dorului”, ediția a VI-a [online] [citât 01.11.2022]. Disponibil: <https://mecc.gov.md/ro/content/targul-national-al-covorului-covorul-dorului-editia-vi>; Târgului național al covorului „Covorul Dorului”. Ediția a VIII-a [online]. [citât 01.11.2022]. Disponibil: <https://www.muzeu.md/targului-national-al-covorului-covorul-dorului-editia-a-viii-a/>; Târgul Național al Covorului, în ajun de Crăciun, la Chișinău [online] [citât 01.11.2022]. Disponibil: <https://tvr Moldova.md/cultura/targul-national-al-covorului-in-ajun-de-craciun-la-chisinau/>; Participarea la Târgul Național al Covorului cu genericul „Covorul Dorului”, ediția a III-a [online] [citât 01.11.2022]. Disponibil: https://www.nationalmuseum.md/ro/exhibitions/participarea_la_targul_national_al_covorului_cu_genericul_covorul_dorului_editia_a_iii_a/.

³⁵ [online] [citât 19.08.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108154&lang=ro.

³⁶ Expoziția republicană de modele noi ale obiectelor de artă decorativă aplicată pentru producerea lor în serie și a creațiilor meșterilor populari din RSS Moldovenească: Catalog. Chișinău: Timpul, 1976.

³⁷ TOCARCIUC, A.; CONDRATICOVA, L. Contribuția artiștilor plastici în producerea industrială a textilelor. In: *Conservarea și restaurarea patrimoniului cultural*. Conservation and restoration of cultural heritage. Editor Nicoleta Vornicu. Iași: Doxologia, 2022, vol. XXIII, pp. 23-42.

³⁸ PROCOP, N. Arta textilă din fondurile Muzeului Național de Artă a Moldovei [online]. [citât 19.08.2022]. Disponibil: <https://culturalheritage.acad.md/?p=498>

am concentrat sumar asupra dezvoltării tapiseriei artistice în ideea de a identifica inovațiile plasticienilor transpuse în țesutul covoarelor.

În așa fel, creațiile textile tradiționale mereu rămân a fi enigmatice și frumoase, ecologice, fiind lucrate manual, cu iscusință și dragoste, fiind o dovadă incontestabilă a talentului și spiritului creativ al predecesorilor, dar și al artizanilor contemporani care folosesc tradițiile și inovațiile în promovarea și dezvoltarea domeniului textilelor. Apariția și dezvoltarea producției casnice mai ales în mediul rural a fost condiționată de mai multe aspecte socio-economice și culturale, legate de necesitatea confecționării materiei prime în mediul rural, în timp ce reprezentanții elitei locale, boierimea își puteau permite procurarea unor stofe elegante și de calitate la manufacturi speciale.

În paginile Capitolului 4 „Arta textilă contemporană: tradiție și inovație” au fost dezvoltate aspecte de sistematizare ale tehnicilor în designul textil contemporan, plasate accentele pe dezvoltarea textilelor între tradiții și inovații, propuse mai multe recomandări de reconstrucție a textilelor, de valorificare artistică, educațională, economică, muzeală. De asemenea, au fost prezentate recomandări utile cu referire la modalitățile de valorificare artistică a vechilor textile autentice, care sunt parte integrantă a tezaurului țării. Astfel, ne-am propus ca scop să examinăm tehnicile de lucru din arta textilă, care au determinat atât o anumită tipologie a pieselor³⁹, cât și inovațiile în arta textilă, asociate perfect cu tehnicile de restaurare artistică, de reconstrucție a pieselor textile.

Studiile de caz prezentate în paginile acestui capitol vin să confirme prin exemple elocvente situația în domeniul tehnicilor de lucru și a inovațiilor în domeniul artei textile, oportunitățile de utilizare a noilor realizări tehnologice, fapt ce creează condiții optime pentru dezvoltarea artei textile cu resurse de integrare în spațiul european prin păstrarea și promovarea textilelor tradiționale, valorificarea acestui compartiment al patrimoniului cultural, includerea unor centre de artizanat în rute turistice cu diferit statut, precum și crearea noilor locuri de muncă în cadrul centrelor de creație, dar și dezvoltarea noilor specialități la nivel educațional pentru a corespunde cerințelor societății.

Examinând tehnicile de lucru uzuale în arta textilă, care au determinat o anumită tipologie a pieselor, cât și inovațiile în arta textilă, asociate cu tehnicile de reconstrucție a pieselor textile sau restaurare artistică, am ajuns la anumite concluzii.

Documentările pe teren în mai multe localități rurale, mănăstiri de călugărițe, muzee regionale, coroborate cu examinarea colecțiilor muzeelor naționale, discuțiile cu artizanii, au permis identificarea unui număr considerabil de piese textile lucrate în diferite tehnici de prelucrare a fibrelor.

Ca tehnologie de producere am stabilit tehnici pentru pregătirea firelor de in, cânepă, lână, mătase, fapt datorat naturii materiei prime și proprietățile fizico-chimice. Cele mai uzuale și cunoscute tehnici de lucru sunt alesul, țesutul, croșetarea, broderia, cu o gamă largă de procedee de finisare, decorare, amplasare a ornamentului, utilizate în funcție de natura textilelor. Totodată, au fost sistematizate tehnicile de lucru și de decorare a textilelor.

Tehnicile de lucru în domeniul artei textile au evoluat în spațiul basarabean de-a lungul secolelor, apariția și dezvoltarea lor fiind dictată de materiile prime existente, sursele materiale disponibile,

³⁹ Tehnici și cunoștințe legate de meșteșugurile artistice tradiționale [online]. [citat 12.09.2022]. Disponibil: <https://mecc.gov.md/ro/content/capitolul-viii-tehnici-si-cunostinte-legate-de-mestesugurile-artistice-traditionale>.

cerințele societății în anumite produse ceremoniale sau pentru gospodărie. De asemenea, există tehnici și procedee speciale pentru confecționarea pieselor vestimentare femeiești, bărbătești (cămăși, catrințe, fote, șorț, brâie, pantaloni, izmene, ițari) cu caracter festiv sau cu aspecte de cotidianitate.

„Arta tapiseriei moderne reprezintă un fenomen artistic cu frumoase tradiții textile multisekulare. Covorul popular, textilele de interior, broderiile și țesăturile de cult au servit drept sursă de inspirație pentru constituirea unui nou domeniu textil bine conturat în Republica Moldova”, afirmă în această ordine de idei criticul de artă Ana Simac⁴⁰.

Covoarele pot fi alese sau țesute⁴¹, folosindu-se în acest sens războiul orizontal și vertical, în funcție de posibilități și opțiuni. Pentru păretare se folosesc tehnici separate, în funcție de numărul de ițe, fiind tradiționale țeserea în carouri, în vrăste, cu alesături. Un loc aparte rezervăm procedeele de finisare a textilelor, cu prelucrarea delicată a marginilor prin croșetare, ciucuri, franjuri, prelucrarea versoului în cazul unor covoare și prelucrarea pe ambele fețe pentru păretare, ștergare. Aparte au fost clasificate tehnicile specifice pentru țesutul lăicerelor, covoarelor, scoarțelor, cergilor, care pot fi și bătute în pieptene, fiindcă în acest caz vorbim despre implementarea desenului ornamental decorativ pe aceste lăicere, covoare, cergi și scoarțe⁴². De regulă, se optează pentru motive vegetal-floristice, geometrice, scheomorfe, mai rar antropomorfe, zoomorfe, asupra cărui aspect s-au oprit mai mulți specialiști în publicațiile sale anterioare⁴³.

Aparte pot fi clasificate tehnicile specifice pentru țesutul lăicerelor, covoarelor, scoarțelor, cergilor, fiind folosite războiul de țesut vertical sau orizontal. Suprafețele textile sunt țesute cu ajutorul stavelor verticale și orizontale cu metode de țesere în două, patru ițe sau cu linii oblice. De asemenea, luând în considerare realizările tehnologice, am determinat țesutul manual pe utilaje cu ustensilele de țesere manuală și țesutul mecanic. O tehnică relevantă pentru artizani este tehnica covorului în bumbi, în care a excelat meșterul popular Tatiana Popa din satul Palanca, r. Călărași. La realizarea produselor textile pentru interiorul unei case sunt folosite fibre naturale, prelucrate prin diferite procedee cu aplicarea sau nu a motivelor ornamentale. La etapa actuală în domeniul artizanatului sunt apreciate tehnicile de nividit, de țesut.

O altă tehnică cunoscută, cea a cusăturilor, integrează tehnici folosite la coaserea pieselor vestimentare de port personal și de utilitate cotidiană. Meșterițele folosesc asemenea procedee ca coaserea în cruciuliță, cheiță, încheierea cu acul sau cu croșeta, punctul bătrânesc, tivitul cu găurele. O tehnică cunoscută de artizani este croșetarea, fiind determinate tehnici și elemente de bază ale croșetei precum croșetarea liniară, croșetarea circulară, dantela croșetată.

O mostră exhaustivă de îmbinare a tradiționalului și a inovațiilor este broderia delicată ce încoronează fracul membrului Academiei de Științe a Moldovei. Ca sursă de inspirație a fost broderia

⁴⁰ SIMAC, A. Școala de tapiserie din Chișinău [online] [citat 23.10.2022]. Disponibil: https://www.youtube.com/watch?v=HDMmfUx0s5E&ab_channel=Chi%C8%99in%C4%83uprinMorileTimpului.

⁴¹ SIMAC, A. *Tapiseria contemporană din Republica Moldova (Evoluția Tapiseriei contemporane din Republica Moldova în anii 1960–2000)*. Chișinău: Știința, 2001; AJDER, E. *Țesutul tradițional românesc: Tapiseria artistică*. Suport de curs pentru studenții Facultății Arte Plastice și Design. Chișinău, 2013. 122 p.

⁴² PAVEL, E. *Scoarțe și țesături populare*. București: Editura Tehnică, 1989. 174 p.; ZELENCIUC, V.; POSTOLACHI, E. *Covorul moldovenesc*. Chișinău: Editura Timpul, 1990. 132 p.

⁴³ DUNĂRE, N. *Ornamentica tradițională comparată*. București: Meridiane, 1979. 159 p.

de la gulerul tunicii șefului muzicii militare din Moldova, schițele ale broderiei fiind realizate de mem. cor. al AȘM, dr. hab. în studiul artelor Mariana Șlapac. Încă un element de individualizare a fracului reprezintă broderia de guler și de mânecă cu fir de argint⁴⁴.

Broderia reprezintă două compartimente: broderia *religioasă* și *laică*. În tehnica broderiei artistice sunt importante aspectele cu referire la zona broderiei textilelor și a pieselor vestimentare⁴⁵. Aparte vom menționa tehnica broderiei alb pe alb sau garnisirea suprafețelor cu broderie albă, precum și tehnica de broderie *Hardanger*⁴⁶. Articolele vestimentare și textilele decorate prin broderie artistică reprezintă un domeniu care necesită atenția detaliată a cercetătorilor din punct de vedere istoric, artistic și etnografic.

Pentru a pune în evidență aspectele tehnologice, am elaborat câteva studii de caz, prin care au fost îmbinate teoria cu partea aplicativă. S-a demonstrat că *Laseta românească* este o combinație de două tipuri de dantelă: dantelă lucrată cu acul (*laseta*) și dantelă croșetată, lucrată cu croșeta (*iglița*), iar principiul de creare a motivelor se referă la dantela cu acul. Prin intermediul unei colecții de modele vestimentare realizată la UTM, au fost implementate particularitățile lasetei românești⁴⁷. Modelele de lasetă posedă expresivitate compozițională și se integrează armonios în cadrul colecției elaborate, abordarea modernă a decorului fiind interpretată inovativ.

Motivul ornamentale pentru textile au fost clasificate după conținut (cosmogonice, zoomorfe, avimorfe, antropomorfe, fitomorfe, scheomorfe; caracterul plastic (geometrice, geometrizzate, realiste); culoare (monocrome, bicrome, policrome) și prin tehnologia de realizare (țesut, brodat, tricotat).

În contextul tendințelor actuale de aplicabilitate a textilelor și ținând cont de importanța aspectului tradițional în cazul proiectelor tematice (etnice) de amenajare a interioarelor cu implicare a textilelor, au fost formulate următoarele propuneri:

a) Urmărirea ierarhiei produselor între ele, de la principal spre secundar, subordonarea elementelor în compoziție unică (integritatea compozițională). Dacă proiectul se soluționează după principiul citării sau reconstrucției, este necesar să se determine conexiunile de amplasare a produselor textile cu spațiu, adică axele compoziționale, structura arhitecturală trebuie să fie corelate conform importanței lor în tradițiile seculare. În metode de design mai creative (interpretare sau stilizare) se

⁴⁴ DRAGNEV, D.; MANOLACHE, C.; XENOFONTOV, I. *Academia de Științe a Moldovei*. Evoluție, instituționalizare, personalități. 1946–1961–2021. Chișinău, 2021, pp. 14-15; *Simbolurile naționale ale Republicii Moldova* / Institutul de Studii Enciclopedice; resp. de ed.: Constantin Manolache; coord. și red. șt.: Silviu Andrieș-Tabac. Chișinău: Inst. de Studii Enciclopedice, 2011, pp. 500-503.

⁴⁵ TAFRALI, O. *Le trésor byzantin et roumain du monastère de Putna* (text și album). Paris: Librairie orientaliste, 1925; TURDEANU, E. La broderie religieuse en Roumanie. Les épitaphies moldaves aus XVe et XVIe siècles. In: *Cercetări literare*, IV, București, 1940; GIURESCU, D. Contribuții în studiul broderiilor de la Trei Ierarhi. In: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Nr. 3-4, 1960; VĂTĂȘIANU V. *Studii de artă veche românească și universală*. București, Meridiane, 1987; ȘTEFĂNESCU, I. D. Broderiile de stil bizantin și moldovenesc în a doua jumătate a sec. XV. Istorie, iconografie, tehnică. In: *Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare*. Culegere de studii, București, 1964; NICOLESCU, C. Arta în epoca lui Ștefan cel Mare, In: *Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare*. Culegere de studii, București, 1964; *Broderia veche românească*. Studiu introductiv de M.-A. Musicescu, București, Meridiane, 1985.

⁴⁶ PODOLEANU, L.; POPESCU, M. *Broderii: Broderie albă manuală*. București: Ed. Ceres, 1988. 136 p., il.

⁴⁷ TOCARCIUC, A.; BULAT, N. Aspecte de valorificare a tehnicii decorative „laseta românească” în design vestimentar. In: *IV-D International Symposium Creativity Technology Marketing*, pp. 189-194, [online] [citată 30.10.2022]. Disponibil: http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/6782/Conf_CTM_2017_pg189-194.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

admite îndepărtarea de cerințele tradiționale și pot fi create propriile concepte de utilizare a produselor textile;

b) Corelația raportuală dintre culoare și scară. Culoarea în interior este un element al soluției complexe ce formează și dezvoltă imaginea, stilul. Designerii moderni folosesc cu îndrăzneală o paletă de culori în textile, care seamănă asociativ cu un interior tradițional. Scara și ritmul petelor cromatice diferite ca mărime și saturație denotă o combinație de texturi moderne și tradiționale;

c) Utilizarea cu pregnanță a textilelor tradiționale cu semnificațiile ceremoniale, simbolice. Textilele cu semnificație simbolice importante ar trebui să fie la locul lor și în sub nicio formă nu trebuie utilizat în alte scopuri, iar textilele cu o încărcătură mai puțin simbolică pot fi orientate în altele forme și conținuturi (de decor);

d) Urmărirea echilibrului dintre obiectele cu implicarea textilelor și mediul înconjurător. La etapa actuală este important ca activitățile de design să fie orientate spre soluționarea problemei de mediu. Designul ecologic oferă o abordare complexă a problemei de mediu și poate oferi soluții bazate pe reciclarea materiilor prime utilizate pentru producerea de noi obiecte sau materiale, utilizarea materiilor prime ușor degradabile, utilizarea coloranților naturali;

e) Păstrarea importanței primordiale a ornamentului. De cele mai dese ori, experimentările cu materiale, culori, scara ornamentului, reprezintă transformări avansate, însăși motivul ornamentului rămâne o unitate structurală stabilă și implementarea acestuia în textilele moderne necesită anumite cunoștințe și abilități, întrucât fiecare ornament poartă amprenta trecutului, asociată cu istoria, cultura și tradiția. Cel mai dificil lucru este aplicarea ornamentului într-un interior modern, căci natura sa vizuală este apropiată de textură și poate să se transforme într-un model de suprafață. În așa fel, ornamentul devine un instrument puternic în mâinile designerului.

Sub aspectul proceselor inovative, s-a schimbat și funcția simbolică a ornamentelor. Actualmente nu întotdeauna ornamentul este destinat pentru a transmite un mesaj. Dacă în trecut mesajul era redat prin semne care prezentau importanță prin convingerile spirituale ce înglobau anumite idei, astăzi semnele sunt cele ce constituie mesajul, având alte valențe de conținut și idei. Cert este faptul că până în prezent, semnele arhetipale cu valoare de simbol își păstrează semnificația.

Ornamentica tradițională este studiată cu scopul elucidării unor motive reprezentative, originale ce provoacă interes din viziunea tendințelor designului actual. Elementele decorative au fost preluate din covoarele create și păstrate pe teritoriul Republicii Moldova, și anume motivele geometrice precum: cercul, linia, triunghiul și rombul, care împreună definesc identitatea pură.

Una din direcțiile de dezvoltare a designului vestimentar actual, determinată de interesul sporit pentru aspectele tradiționale, este valorificarea tradițiilor textile în contextul conceptelor stilistice moderne. Particularitățile motivelor ornamentale tradiționale sunt examinate ca formă de exprimare a identității culturale românești, relevând influența ornamenticii tradiționale asupra consolidării identității culturale a poporului, sesizată prin prisma evoluției designului vestimentar autohton. Ornamentica a devenit un domeniu de cercetare interdisciplinară, la care participă specialiști din diferite domenii. Prin urmare, este necesară o abordare științifică multiaspectuală a ornamenticii

tradiționale, a procedeelelor de actualizare a acestora și a evaluării locului său în contextul tendințelor actuale⁴⁸.

Actualmente designul textil devine instrument antreprenorial cu caracter comercial, iar în astfel de condiții se pierde componenta spirituală a designului, dispare destinația umanistă a acestuia – rolul fundamental al artelor⁴⁹. Abordarea modernă a tehnicilor de decorare textile tradiționale reprezintă una din cele mai importante modalități de promovare a culturii tradiționale materiale în vederea formării identității culturale a poporului nostru⁵⁰.

Originalitatea exprimării unei comunități prin intermediul vestimentației, textilelor tradiționale (valorilor tradiționale materiale), procesul de producere a acestora prin diverse activități, modelarea trăsăturilor caracteristice specifice vestimentației și textilelor, ca urmare firească a evoluției umane, reprezintă unele din problemele esențiale ale etnologiei moderne și obiectul designului contemporan⁵¹.

Pentru designul vestimentar preocupat de soluționarea modernă a vestimentației cu implicarea și implementarea particularităților textilelor tradiționale, sunt conturate următoarele propuneri:

a) Identificarea funcției și destinației vestimentației în vederea determinării orientative a gradului de expresivitate a formei, materialelor textile și posibilității de implicare a tehnicilor de lucru.

b) Urmărirea tendințelor actuale în valoare de formă vestimentară, silueta, liniile de divizare a formei, croiala, materialele textile și culori, asigurându-se actualitatea modelului vestimentar creat.

c) Corelația raportuală dintre forma vestimentară, soluția cromatică și decor, întrucât soluțiile vizuale armonioase și integre posedă caracter dominativ fie a formei (prin volum, dimensiune, caracterul plastic al suprafeței formei), fie a culorii (raporturile apropiate sau contrast), fie a decorului. Cu mare atenție și iscusință trebuie aplicată expresivitatea excesivă a formei, culorii și a decorului simultan.

d) Utilizarea cu pregnanță a inspirațiilor ce posedă semnificații simbolice sau religioase, astfel ca semnificațiile simbolice importante trebuie să fie utilizate la locul lor și nu în alte scopuri.

Studiile de caz au demonstrat că în activitatea creativă a designerilor contemporani sunt frecvent utilizate motivele tradiționale, în special patrimoniul textil de pe teritoriul actual al Republicii Moldova. Valorificarea acestui tezaur se realizează, de cele mai dese ori, după principiile citării, reconstrucției, interpretării și stilizării. Ierarhizarea în plasarea textilelor se observă pe deplin doar în interioarele autentice (metoda reconstrucției și uneori a citării). Se remarcă pierderea importanței semiotice a

⁴⁸ TOCARCIUC, A.; FLOREA-BURDUJA, E.; CANGAȘ, S. Tendințe de valorificare a motivelor ornamentale basarabene în vestimentația actuală. In: *Portul popular – expresie a istoriei și culturii neamului*. Ediția 1, 22 iunie 2021, Chișinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim”, 2021, p. 42.

⁴⁹ TOCARCIUC, A. Design textil actual. Considerațiuni generale. In: *Tendințe contemporane ale dezvoltării științifice: viziuni ale tinerilor cercetători*, conferință științifică a doctoranzilor (cu participare internațională) 6; 2017; Chișinău). Chișinău: UAȘM, 2017, pp. 71-74.

⁵⁰ TOCARCIUC, A. Aspecte de valorificare a tehnicilor de decorare a textilelor tradiționale basarabene în contextul formării identității culturale. In: *Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de maine dedicată zilelor europene ale patrimoniului*. Ediția 1, 23-24 septembrie 2019, Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2019, pp. 73-74.

⁵¹ TOCARCIUC, A. Aspecte de evoluție a designului vestimentar din Republica Moldova în contextul formării identității etnoculturale. In: *Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor*. Vol. 2, 26-29 martie 2019, Chișinău, pp. 377-380.

textilelor, care în mod clar se întâlnesc numai în interioare reconstruite, iar interioarele moderne pot conține textile tradiționale autentice sau stilizate în scopuri decorative.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Evoluția artei textile este bazată pe tradiții transmise din generație în generație, în concordanță cu numeroasele inovații generate de progresul tehnic, tehnologic, tendințele artistice și solicitările societății în noi piese, precum și păstrarea, promovarea textilelor autentice, de o deosebită valoare istorică, etnografică, artistică, memorialistică, tehnologică. Teza de față comportă un pronunțat caracter pluridisciplinar. La elaborarea tezei de doctor „Tradiții și inovații în arta textilelor din Moldova”, specialitatea „Etnologie”, ne-am propus ca scop determinarea, examinarea și sistematizarea multiaspectuală a textilelor tradiționale din Republica Moldova în vederea integrării în sfera culturală contemporană prin inovații, reconstrucții și propuneri de valorificare multidisciplinară.

Pentru atingerea acestui scop, au fost trasate mai multe obiective, care au fost desfășurate complex în conținutul tezei. Urmare a examinării materialului documentar și plastic acumulat cu referire la arta textilă, am ajuns la următoarele concluzii definitorii:

1) Analiza surselor bibliografice, a studiilor precedente denotă un interes persistent pentru produse textile tradiționale, inclusiv și pentru soluții de design textil contemporan. Pentru a identifica specificul național atât în textilele tradiționale autentice, cât și în textilele moderne de caracter tradițional, este nevoie de abordări nu doar etnografice, dar și artistice, istorice, tehnologice și semantice. Evoluția artei textile ca parte integrantă a patrimoniului cultural a fost examinată prin prisma cercetărilor anterioare și a surselor actualizate, disponibile la această etapă de cercetare.

2) Un aspect lăsat în afara atenției specialiștilor și care se propune pentru studiu sunt modalitățile tradiționale de întreținere și utilizare a textilelor, conform tradițiilor și obișnuințelor strămoșești, ceea ce ar facilita dezvoltarea direcției ecologice în producerea și utilizarea durabilă a textilelor actuale și ar promova în rândurile generațiilor un consum adecvat, urmând exemplul predecesorilor.

3) Rolul și semnificația textilelor tradiționale în amenajarea și decorarea interiorului pentru locuitorii Republicii Moldova a fost relevat prin sistematizare în funcție de principiul utilizării, iar fiecare dintre grupurile de textile tradiționale are propriile particularități artistice, tehnologice și semantice, care însă diferă de la zonă, raion, localitate, dar și măiestria și viziunea meșteritei. Studiul de față a arătat că textilele tradiționale mai vechi (începutul secolului al XX-lea – mijlocul secolului al XX-lea) comportă diferențe mai pronunțate din punct de vedere geografic, se păstrează specificul local, iar textilele analizate de după a doua jumătate a secolului al XX-lea posedă mai multe asemănări de la o localitate la alta.

4) Din studiu este evident că odată cu dezvoltarea industriei textile, influențele altor culturi au afectat numărul și sortimentul pieselor casnice, însă cele rămase au posedat și reflectă o unitate de conținut cu sistem de semne (pentru toate treptele vieții: naștere, nuntă, moarte).

5) Materialul documentat în muzeele naționale și în cadrul cercetărilor de teren, coroborat cu publicațiile examinate cu caracter teoretic, a permis determinarea ansamblului textilelor tradiționale, iar piesele au fost clasificate conform funcționalității, zonării, specificului de utilizare. Totodată, am

realizat sistematizarea materiilor prime de lucru, a tehnicilor de lucru și de decorare în domeniul textilelor, tradiționale *versus* inovaționale, fapt ce are o evidentă valoare aplicativă.

6) S-a stabilit că tradițiile regionale de creație textilă s-au format într-o lungă perioadă de timp și determină originalitatea caracteristicilor artistice și tehnologice ca fenomen artistic al culturii naționale. Sistemul de cunoștințe și aptitudini meșteșugărești și principiile de bază ale decorațiunii artistice a textilelor au format o tradiție stabilă. Au fost identificate fațetele artistice ale textilelor tradiționale din Republica Moldova și a tehnicilor de producere și decorate ale acestora din prisma designului textil actual.

7) Cercetările noastre au condus spre identificarea mai multor ateliere în care au fost prelucrate textilele. A fost determinat rolul incontestabil al mănăstirilor de călugărițe în păstrarea și promovarea artei textile, aici funcționând mai multe ateliere de țesut, cele mai importante fiind atelierele de la mănăstirile Tabăra, Răciula, Hâncu, precum și la mănăstirea Hagimus deschisă în 1997 ș.a. Totodată, a fost stabilit rolul și însemnătatea centrelor contemporane de artizanat în valorificarea artei textile, cele mai relevante fiind „Casa părintească” condusă de Tatiana Popa, „RusticArt” condus de Ecaterina Popescu ș.a., confirmând faptul că numărul meșterilor populari care au realizat și realizează piese textile conform unor vechi prototipuri este destul de semnificativ. În context, vom sublinia că în anii 1945–1990 mai mulți artiști plastici au elaborat schițe și modele pentru covoare, îmbinând vechiul cu noul, tradiția cu inovația. Astfel au fost documentați artiștii plastici care au practicat și profesază arta țesutului prin prisma aspectelor inovative – Elena Rotaru, Maria Saka-Răcilă, Lidia Ceban-Boico, Carmela Golovinova, Andrei Negură, Silvia Vrînceanu, Valentina Marțîncus, Maria Coțofan. Luând în considerare relația tradiție și inovație în arta textilă, ne-am concentrat pe reflectarea materialului documentar și plastic legat de activitatea tapisierilor profesioniști, pe reprezentarea textilelor inspirate din arta populară, din țesutul tradițional, precum și identificarea tapisierilor lucrate în tehnici inovative, de autor, tematică, coloristică, forme, motive ornamentale care au evoluat în timp.

8) S-a constatat că influența industriei asupra producției textile tradiționale pe parcursul secolului al XX-lea posedă evoluție regresivă și progresivă. Din aspectele regresive se poate de evidențiat scăderea numărului meșterilor îngust profilați; utilizarea coloranților chimici; devalorizarea prin mărirea volumului de textile. Din cele progresive cel mai evident este aspectul valorificării tradițiilor textile în designul actual, dezvoltarea tapiseriei (de la mijlocul secolului al XX-lea) ca o ramură a țesutului tradițional specifică și importantă a artei textile din Republica Moldova. Expresivitatea artistică a noilor piese textile a fost și va fi în continuă schimbare în procesul de dezvoltare istorică a industriei textile și a designului actual. Schimbările vor continua, doar că valorile se raportează la cunoașterea și respectul pentru tradiție, pentru trecut.

9) În lucrarea de față se evidențiază influența tradiției textile de pe teritoriul actual al Republicii Moldova asupra soluțiilor artistice și de design actual. În special, se accentuează că specificul textilelor tradiționale a atras atenția artiștilor, designerilor din diverse domenii (artă plastică, tapiserie, batic, design textil, design vestimentar, design interior). Valorificarea tradițiilor textile s-a remarcat în soluțiile de design vestimentar și designul textil pentru interior.

10) Studiul a demonstrat că la sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea, odată cu restabilirea interesului public pentru patrimoniul cultural material, textilele tradiționale devin

o inestimabilă sursă pentru noile creații. În practica modernă de design, bazată pe valorificarea textilelor tradiționale, pot fi urmărite două tendințe principale: 1) înțelegerea și promovarea tradițiilor ca valoare inviolabilă, accentuând, păstrând și conservând autenticitatea; 2) tratarea acestei tradiții ca sursă pentru actualizarea limbajului artistic, materie pentru dezvoltări creative ulterioare. Prima tendință se realizează prin metodele de citare și reconstrucție, iar a doua – prin metode de interpretare și stilizare. Textilele create pentru interior modern, de cele mai dese ori au pierdut legătura cu elementele sacre ale casei (sau pentru design vestimentar elemente semiotice), însă au dobândit importanța unui factor de formare a stilului specific național.

11) Luând în considerare cele menționate, am determinat inovațiile în designul textil prin sporirea influenței culturii tradiționale asupra evoluției artei textile contemporane; au fost reflectate procedeele de restaurare artistică a țesăturilor tradiționale. Un loc aparte revine caracterului ecologic al producției de textile și în această ordine de idei am identificat modalități de reciclare a textilelor, determinat folosirea textilelor ecologice și promovarea designului ecologic, propunând o abordare creativă prin arta refolosirii textilelor. Reîntoarcerea la tradiții astăzi este căutarea unui conținut, a unei valori pierdute – fără a pierde din progresul obținut deja.

Ca finalitate, am soluționat ipoteza de cercetare înaintată, cercetarea noastră fiind axată pe necesitatea de reactualizare și valorificare multiaspectuală a tradițiilor în domeniul artelor textile, în raport cu evoluția etnologiei și artelor decorative aplicate, integrarea în spațiul european și patrimonializarea pieselor textile de valoare istorică, artistică, memorialistică, asociindu-se noilor schimbări și inovații în domeniul artei textile. Integrarea artei textile tradiționale în sfera culturală contemporană și spațiul european cultural și științific poate avea loc prin propuneri de reconstrucție, valorificare, valorizare și inovare.

RECOMANDĂRI

Pe baza analizei experienței tradiționale și celei moderne au fost definite următoarele recomandări pentru dezvoltarea soluțiilor artei textile contemporane cu inspirație tradițională:

a) **Pe plan teoretic, în domeniul științific** este necesară continuarea cercetărilor în domeniul artei textile, a tradițiilor *versus* inovații, care ar permite realizarea unui tablou de ansamblu asupra evoluției și afirmării acestui domeniu al artei populare decorative;

- **Realizarea cercetărilor multidisciplinare** în domeniul artelor populare decorative cu implicarea specialiștilor din domenii adiacente și strânsa colaborare între mediul științific, academic, muzee, agenția întru valorizarea artei textile din Moldova;

- în cadrul institutelor de cercetare, agenții, muzee, este iminentă implicarea și realizarea unui plan de perspectivă pentru **revenirea la expedițiile de teren** realizate de etnologi pentru a acumula materialul documentar, grafic, folosind perspectivele istoriei orale pentru plenitudinea datelor și informațiilor;

- Pentru **Ministerul Culturii** este binevenită examinarea posibilității de a include piesele textile autentice, pe lângă registru Patrimoniului Cultural Național Mobil, în alte registrele europene, cu ulterioara completare, care pot fi integrate în circuitul internațional, în spațiul european cultural și cel științific;

- pentru **Oficiul Național al Turismului** se recomandă examinarea posibilității de includere a unor centre de artizanat în agenda traseelor turistice naționale și internaționale pentru promovarea artei textile; familiarizarea cu activitățile centrelor și includerea în cotă parte pentru târgurile regionale. Înaintarea către autoritățile locale propunerilor de organizare a centrelor/spațiilor demonstrative ale diverselor activități ce țin de arta textilă și nu numai;

- pentru **instituțiile de învățământ** universitar sunt necesare realizarea unor studii de specialitate în domeniul etnologiei în vederea păstrării, conservării și promovării tradițiilor autentice, implicit, cele ce se referă la arta textilă;

- la nivel de instituții preuniversitare, sunt necesare activități cu copiii de promovare a valorilor și tradițiilor în cadrul lecțiilor de artă plastică, educație tehnologică etc.

b) În plan aplicativ,

- Se recomandă utilizarea informațiilor concentrate în paginile tezei la elaborarea fișelor de curs la instituțiile de învățământ specializate, introducerea în practică la centre de excelență, centre meșteșugărești etc., pentru a pune în valoare tradițiile și a fi la curent cu inovațiile în domeniu.

Tradițiile textile din spațiul actual al Republicii Moldova reprezintă o sursă specifică pentru identificarea celui mai modern design. Soluțiile actuale trebuie să reprezinte o combinație echilibrată dintre procesele de fabricare a textilelor din experiența tradițională veche, formată de secole, artă actuală și cele mai recente tehnologii și tendințe de design. Metodele de valorificare oferă diversitate ce ține de gradul de regândire a tradițiilor și adaptarea acestora la cerințele societății actuale.

BIBLIOGRAFIA REFERATULUI

1. AJDER, Ecaterina. *Țesutul tradițional românesc, Tapiseria artistică*. Suport de curs pentru studenții Facultății Arte Plastice și Design, Chișinău, 2013. 122 p. ISBN 978-9975-46-080-4.
2. Arhiva Asociației Meșteșugurilor Artistice Populare „Artizana”.
3. BĂLTEANU, Ion. Țesutul decorativ în creația meșterilor populari. In: *Revistă de Etnografie*. Serie nouă, 2006, Nr. 5, pp. 72-78. ISSN 1857-0054
4. BOBERNAGA, Sofia. Tradiții și inovații în arta decorativă aplicată. In: *Nistru*, 1980, nr. 6, p. 154.
5. *Broderia veche românească*. Studiu introductiv de M.-A. Musicescu. București: Meridiane, 1985.
6. BUZILĂ, Varvara. *Covoare basarabene. Din patrimoniul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, Republica Moldova / Bessarabian carpets. The National Museum of Ethnography and Natural History of the Republic of Moldova*. București: Editura Institutului Cultural Român, 2013. 252 p. ISBN 978-973-595-437-6
7. BUZILĂ, Varvara. Covoarele în contextul patrimoniului cultural al Republicii Moldova, In: *AKADEMOS*, 2009, nr. 1 (12), pp. 104-109, ISSN 1857-0461
8. BUZILĂ, Varvara. Covoarele produse în sistemul industrial. In: *Buletinul Științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei*, 2005, vol. 3 (16), pp. 49-65. ISSN 1857-0054
9. BUZILĂ, Varvara. Dimensiunile axiologice naționale și mondiale ale scoarței basarabene. In: *AKADEMOS*, 2014, nr. 3 (34), pp. 164-172, ISSN 1857-0461
10. CONDRATICOVA, Liliana. Valoarea istorico-artistică a veșmintelor bisericesti. In: *AKADEMOS*, nr. 4 (27), 2012, pp. 165-169, ISSN 1857-0461
11. *Covorul moldovenesc = Молдавский ковер = Moldavian carpet* / aut.-alcăt.: Valentin Zelenciuc, Elena Postolachi. Chișinău: Timpul, 1990. 132 p.
12. CUJBĂ, Lucia. Țesutul covoarelor sau Arta veșniciei. In: *Moldova*, 2014, Nr. 11/12, pp. 60-64.
13. DRAGNEV, D.; MANOLACHE, C.; XENOFONTOV, I. *Academia de Științe a Moldovei. Evoluție, instituționalizare, personalități. 1946–1961–2021*. Album enciclopedic. Chișinău: Biblioteca științifică (Institut) „Andrei Lupan” 2021. 148 p. ISBN 978-9975-3331-7-7.
14. DUNĂRE, N. *Ornamentica tradițională comparată*. București: Meridiane, 1979. 159 p.
15. *Expoziția republicană de modele noi ale obiectelor de artă decorativă aplicată pentru producerea lor în serie și a creațiilor meșterilor populari din RSS Moldovenească*: Catalog. Chișinău: Timpul, 1976.
16. FLOREA, Silvia. Țesutul artistic – valoare a patrimoniului cultural. In: *Realități culturale*, 2014, Nr. 6, pp. 23-24.
17. GEERTZ, K. *The Interpretation of Cultures*. 1973. 560 p. ISBN 5-8243-0474-2
18. GENNEP, Arnold Van. *Les rites de passage / Riturile de trecere*. Trad. în rom. Iași: POLIROM, 200 p. ISBN 973-97522-5-X

19. KALAȘNIKOVA, N.; POSTOLACHI, E. *Covorul moldovenesc = Молдавский ковер = Le tapis moldave*. Chișinău: Timpul, 1985. 40 p.
20. MARCO, Maria. Particularitățile covoarelor populare de pe teritoriul de confluență etnică din raionul Camenca. In: *Buletin științific*. Ediția 3, Chișinău, 1990, pp. 153-163. ISSN 1857-0054
21. MARDARE, Gh. *Arta covoarelor vechi românești basarabene. Magia mesajului simbolic*, Chișinău: Cartier, 2016. 334 p. ISBN 978-9975-86-095-6.
22. NEICEVA, T. Tradiție și inovație. In: *Literatura și arta*, 1978, 24 august, p. 7.
23. NICOLESCU, C. Arta în epoca lui Ștefan cel Mare. In: *Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare*. Culegere de studii, București, 1964.
24. PAVEL, E. *Scoarțe și țesături populare*. București: Editura Tehnică, 1989. 174 p.
25. PODOLEANU, Liliana, POPESCU, Mihai. *Broderii: Broderie albă manuală*. București: Ed. Ceres, 1988. 136 p. il.
26. POSTOLACHI, Elena. Covorul moldovenesc în dificultate. In: *AKADEMOS*, 2011, nr. 4 (23), pp. 113-119. ISSN 1857-0461
27. POSTOLACHI-IAROVIOI, Elena. Covoarele moldovenești – perle din zestrea etnică, astăzi țin calea spre dispariție. In: *AKADEMOS*, nr. 1 (12), februarie 2009, pp. 101-103. ISSN 1857-0461
28. PROCOP, Natalia; NEGRU, Valentina; SÎRBU, Livia; CERCAȘIN, Marina, *Terminologie vestimentară. Dicționar ilustrat roman-englez*. Chișinău: Gunivas, 2017, 140 p. ISBN 978-9975-3374-0-3.
29. SIMAC, Ana. Dialogul între tradiție și modern în creația Mariei Saka Răcilă. In: *AKADEMOS*, 2012, nr. 1 (24), pp. 142-147, ISSN 1857-0461
30. SIMAC, Ana. *Tapiseria contemporană din Republica Moldova (Evoluția Tapiseriei contemporane din Republica Moldova în anii 1960–2000)*. Chișinău: Știința, 2001. 160 p. ISBN 978-9975-672-2-90
31. *Simbolurile naționale ale Republicii Moldova* / Institutul de Studii Enciclopedice; resp. de ed.: Constantin Manolache; coord. și d. șt.: Silviu Andrieș-Tabac. Chișinău: Inst. de Studii Enciclopedice, 2011. 636 p. ISBN 978-9975-4145-8-6.
32. SPÎNU, Constantin. *Arta Decorativă din RSS Moldovenească*. Chișinău: Epigraf, 2018. 560 p. ISBN 978-9975-60-315-7
33. ȘTEFAN, Andreea. Patrimoniul moldovenesc apreciat în întreaga lume. In: *Jurnal de Chișinău*, 2015, 6 martie, p. 18.
34. ȘTEFĂNESCU, I.D. *Broderiile de stil bizantin și moldovenesc în a doua jumătate a sec. XV. Istorie, iconografie, tehnică*. In: *Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare*. Culegere de studii, București, 1964.
35. TURDEANU, E. La broderie religieuse en Roumanie. Les épitaphioi moldaves aus XVe et XVIe siècles. In: *Cercetări literare*, IV, București, 1940.
36. VĂTĂȘIANU, V. *Studii de artă veche românească și universală*. București: Meridiane, 1987.
37. ZELENCIUC, V.; POSTOLACHI, E. *Covorul moldovenesc*. Chișinău: Timpul, 1990. 132 p.

38. ГОБЕРМАН, Д. *Ковры Молдавии*. Кишинев: Картя молдовененяскэ, 1960. 138 p.
39. ПОСТОЛАКИ, Е. *Молдавское народное ткачество*. Кишинев: Штиинца, 1987. 250 p.
40. CONVENȚIE din 20 octombrie 2005 asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale [online] [citată 18.11.2018]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/72999>.
41. Decizia Consiliului din 18 mai 2006 privind încheierea Convenției pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale [online], [citată 18.11.2018]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32006D0515>.
42. Hotărârea Guvernului nr. 271 din 09.04.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a culturii „Cultura 2020” și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia [online], [citată 18.11.2018]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=60253&lang=ro.
43. [online] [citată 23.10.2022]. Disponibil: <https://knuud.edu.ua/pod-ta-publkats/news/14215/>; Disponibil: <https://youtu.be/VBrsB3k36BU>; Disponibil: <https://youtu.be/kG2frCPR0yE>.
44. [online] [citată 23.10.2022]. Disponibil: <https://noapteacercetatorilor.md/noaptea-cercetatorilor-europeni-editia-2022>.
45. [online] [citată 19.08.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108154&lang=ro.
46. INFOINVENT 2015, Catalog Oficial. Expoziția Internațională Specializată 25-27 noiembrie 2015, pp. 206-207 [online], [citată 23.10.2022]. Disponibil: <https://docplayer.net/48794609-I-n-f-o-i-n-v-e-n-t.html>.
47. INFOINVENT 2017, Ediția a XV-a, Catalog Oficial. Expoziția Internațională Specializată 15-18 noiembrie 2017, pp. 183-184 [online] [citată 23.10.2022]. Disponibil: <https://infoinvent.md/assets/files/catalog/catalog-2017.pdf>.
48. Meșterul popular Ecaterina Popescu: „Prin covorul autentic, vom dăinui ca neam” [online] [citată 30.03.2022]. Disponibil: <https://www.moldpres.md/news/2022/01/04/22000045>.
49. Muzeul textilelor [online], [citată 12.12.2022]. Disponibil: <https://rusticart.md/portfolio-item/muzeul-textilelor/>.
50. Participarea la Târgul Național al Covorului cu genericul „Covorul Dorului”, ediția a III-a [online], [citată 01.11.2022]. Disponibil: https://www.nationalmuseum.md/ro/exhibitions/participarea_la_targul_national_al_covorului_cu_genericul_covorul_dorului_editia_a_iii_a/.
51. PROCOP Natalia. Arta textilă din fondurile Muzeului Național de Artă a Moldovei [online], [citată 18.11.2022]. Disponibil: <https://culturalheritage.acad.md/?p=498>.
52. Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Legea Parlamentului nr. 315/2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” [online], [citată 12.12.2022]. Disponibil: https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/6209/la_nguage/ro-RO/Default.aspx.
53. Târgul Național al Covorului „Covorul Dorului”, ediția a VI-a [online], [citată 18.11.2022]. Disponibil: <https://mecc.gov.md/ro/content/targul-national-al-covorului-covorul-dorului-editia-vi>.

54. Târgul Național al Covorului desfășurat pentru prima dată în Republica Moldova [online], [citată 18.11.2022]. Disponibil: <https://www.mc.gov.md/ro/content/targul-national-al-covorului-desfasurat-pentru-prima-data-republica-moldova-0>.

55. Târgul Național al Covorului, în ajun de Crăciun, la Chișinău [online], [citată 18.11.2022]. Disponibil: <https://tvr Moldova.md/cultura/targul-national-al-covorului-in-ajun-de-craciun-la-chisinau/>.

56. Târgul național al covorului „Covorul Dorului”. Ediția a VIII-a [online], [citată 18.11.2022]. Disponibil: <https://www.muzeu.md/targului-national-al-covorului-covorul-dorului-editia-a-viii-a/>

57. Tehnici și cunoștințe legate de meșteșugurile artistice tradiționale [online], [citată 12.09.2022]. Disponibil: <https://mecc.gov.md/ro/content/capitolul-viii-tehnici-si-cunostinte-legate-de-mestesugurile-artistice-traditionale>.

58. Tehnici tradiționale de realizare a scoarței în România și Republica Moldova [online], [citată 18.11.2022]. Disponibil: <https://www.unesco.org/archives/multimedia/document-4372-rom-2>.

59. Tehnici tradiționale de realizare a scoarței în România [online], [citată 18.11.2022]. Disponibil: https://patrimoniu.ro/images/imaterial/Tehnici-traditionale_scoarta_Romania.pdf.

60. Tehnicile tradiționale de realizare a scoarței înscrise în lista reprezentativă UNESCO [online], [citată 18.11.2022]. Disponibil: <https://www.mc.gov.md/ro/content/tehnicile-traditionale-de-realizare-scoartei-inscrise-lista-reprezentativa-unesco>.

61. The 2005 Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, Paris, 20 October 2005 [online], [citată 18.11.2022]. Disponibil: <https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/passeport-convention2005-web2.pdf>.

PUBLICAȚIILE AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice naționale categoria B:

1. CONDRATICOVA, Liliana; BUJOREAN, Tatiana; CERCAȘIN, Marina; **TOCARCIUC, Alina**; PINTILEI, Elena; ISCHIMJI, Ana. Actul Unirii Basarabiei cu România de la 1918 și patrimoniul cultural: impact, evoluție, perspective. In: *DIALOGICA*, 2023, nr. 1(S), supl. nr. 1, pp. 141-154. ISSN 2587-3695.

2. CONDRATICOVA, Liliana; BUJOREAN, Tatiana; CERCAȘIN, Marina; **TOCARCIUC, Alina**; PINTILEI, Elena. Expedițiile etnografice și importanța lor în dezvoltarea artizanatului din RSS Moldovenească. In: *AKADEMOS*. 2020, nr. 2(57), pp. 144-154. ISSN 1857-0461.

3. **TOCARCIUC, Alina**. Modalități de valorificare a textilelor: de la tradițional la eco-design. In: *AKADEMOS*, nr. 4, 2022, pp. 150-156. ISSN 1857-0461

4. **TOCARCIUC, Alina**. Surse de cercetare ale textilelor din Moldova. In: *DIALOGICA*. 2022, nr. 2, pp. 99-105. ISSN 2587-3695.

Articole în reviste științifice internaționale:

4. CONDRATICOVA, Liliana; BUJOREAN, Tatiana; CERCAȘIN, Marina; **TOCARCIUC, Alina**. Ateliere de confecționare a pieselor textile și vestimentare din RSS Moldovenească în anii 1945–1960. In: *ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS*, XL, vol. I, Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, Iași: PIM, 2019, pp. 275-286. ISSN 0257-7372.

5. **TOCARCIUC, Alina**; CONDRATICOVA, Liliana. Contribuția artiștilor plastici în producerea industrială a textilelor. In: *Conservarea și restaurarea patrimoniului cultural. Conservation and restoration of cultural heritage*. Editor Nicoleta Vornicu. Iași: Doxologia, 2022, vol. XXIII, pp. 23-42, ISSN 2286-1459; ISSN-L 2286-1459.

6. **TOCARCIUC, Alina**. Considerații asupra revitalizării procesului de vopsire tradițională a lânii. In: *Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine*. 22-23 septembrie 2020, Chișinău. Iași–Chișinău: 2020, vol. I, pp. 371-372. ISSN 2558-894X

7. **TOCARCIUC, Alina**. Considerații privind tipologia textilelor tradiționale de interior din Moldova. In: *Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine*. 28-29 septembrie 2021, Chișinău. Iași–Chișinău: 2021, vol. II, pp. 251-257. ISSN 2558-894X

8. **TOCARCIUC, Alina**. Typology and specificity of traditional ceremonial textiles. In: *Conservation and restoration of cultural heritage*. Iași: Doxologia, 2021, vol. XXII, pp. 241-258. ISSN 2286-1459.

Materiale și culegeri ale conferințelor internaționale:

9. **TOCARCIUC, Alina**. Tipologia și specificul textilelor tradiționale ceremoniale. In: *Tezaur – salvarea patrimoniului, salvarea identității: Buzău 1650 de ani*. Volumul sesiunii de comunicări științifice, Buzău, 21-22 iulie 2022. Buzău: Alpha MDN, 2022, pp. 207-214. ISBN 978-973-139-536-4.

10. **TOCARCIUC**, Alina; BULAT, Nina. Aspecte de valorificare a tehnicii decorative „laseta românească” în design vestimentar. In: *IV-D International Symposium Creativity Technology Marketing*, pp. 189-194, ISBN 978-9975-45-505-3

11. **TOCARCIUC**, Alina; CONDRATICOVA, Liliana. Centrele monastice din Basarabia în calitate de promotori ai culturii și identității naționale. In: *Maramureș, promotor al culturii și identității românești în lume. Dimensiunea internațională a culturii și științei românești și maramureșene*. Proiect realizat de Asociația de Turism, Consultanță și Implementarea Proiectelor Europene, în parteneriat cu Consiliul Județean Maramureș, Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului și GAZETA de Maramureș, sub egida Academiei de Științe a Republicii Moldova și Academiei Române filiala Cluj. Coordonator acad. Emil Burzo. Cluj: 2022, pp. 67-74, *fără ISBN*

12. **TOCARCIUC**, Alina; MUNTEAN, V. Aspecte de valorificare a portului tradițional moldovenesc într-o ținută modernă. In: *Creativitate. Tehnologie. Marketing*. Al III-lea simpozion internațional, 2014, pp. 304-309, ISBN 978-9975-80-853-8.

13. **ТОКАРЧУК**, А.; КАНГАШ, С.; ФЛОРЯ-БУРДУЖА, Е. Висновки щодо ревіталізації процесу традиційного фарбування вовни. In: *VI Міжнародна науково-технічна конференція ТК-2020*, Луцький національний технічний університет, 2-4 aprilie 2020, Luțk, Ucraina. Materialele conferinței științifice internaționale, pp. 121-124, *fără ISBN*

Materiale ale conferințelor naționale:

14. CONDRATICOVA, Liliana; **TOCARCIUC**, Alina. Centre de artizanat și meșteri în domeniul textilelor din Republica Moldova. In: *Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective*. Ediția 4, 26-27 iunie 2019, Bălți: Tipogr. „Indigou Color”, 2020, pp. 394-402. ISBN 978-9975-3382-6-4.

15. CONDRATICOVA, Liliana; **TOCARCIUC**, Alina. Symbolismul, tipologia și uzualitatea țesăturilor lucrate în centrele de artizanat din Moldova. Studiu preliminar. In: *Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective*. Conferință națională cu participare internațională, 2019, ediția a 3-a, Bălți (Tipogr. „Indigou Color”), 2019, pp. 398-402. ISBN 978-9975-3316-1-6.

16. **TOCARCIUC**, Alina; BOGHEAN, C. Aspecte de valorificare a portului tradițional românesc din Dobrogea într-o ținută modernă. In: *Conferința tehnico-științifică a colaboratorilor, doctoranzilor și studenților*. Chișinău: Tehnica-UTM, 2016, Vol. III, pp. 227-228. ISBN 978-9975-45-500-8

17. **TOCARCIUC**, Alina. Aspecte de evoluție a designului vestimentar din Republica Moldova în contextul formării identității etnoculturale. In: *Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor*. Vol. 2, 26-29 martie 2019, Chișinău. 2019, pp. 377-380. ISBN 978-9975-45-589-3

18. **TOCARCIUC**, Alina. Aspecte de sistematizare ale tehnicilor în designul textil actual. In: *Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*. Ediția 7, Vol. 2, 15 iunie 2018, Chișinău: Tipogr. Biotehdesign, 2018, pp. 128-131. ISBN 978-9975-108-46-1

19. TOCARCIUC, Alina. Design textil actual. Considerațiuni generale. In: *Tendințe contemporane ale dezvoltării științifice: viziuni ale tinerilor cercetători*. Conferință științifică a doctoranzilor (cu participare internațională) 6; 2017; Chișinău). Chișinău: UAȘM, 2017, pp. 71-74. ISBN 978-9975-108-17-1

Rezumate ale conferințelor științifice internaționale:

20. TOCARCIUC, Alina. Artizani din localitățile din nordul Republicii Moldova – promotori ai covorului tradițional moldovenesc. In: *Latinitate, Romanitate, Românitare*. Ediția 4. Rezumate, 6-7 noiembrie 2020, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2020, pp. 72-73. ISBN 978-9975-152-56-3

21. TOCARCIUC, Alina. Aspecte de valorificare a tehnicilor de decorare a textilelor tradiționale basarabene în contextul formării identității culturale. In: *Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine*. Ediția 1, 23-24 septembrie 2019, Chișinău. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2019, pp. 73-74. ISBN 978-9975-3290-4-0

22. TOCARCIUC, Alina. Aspecte de evoluție ale designului vestimentar din Republica Moldova în contextul formării identității etnoculturale. In: *Zilele Academiei de Științe Tehnice din România: creativitatea în dezvoltarea societății informaționale*. Conferința internațională, ediția XIV-a, 2019, pp. 377-380. ISSN 2066-6586

Rezumate ale conferințelor științifice naționale:

23. CANGAȘ, Svetlana; **TOCARCIUC**, Alina; FLOREA-BURDUJA, Elena. Tradiții de cromatică și grafemică, dezvoltate în ornamentul produselor de inspirație tradițională. In: *Portul popular – expresie a istoriei și culturii neamului*. Ediția 1, 22 iunie 2021, Chișinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim”, 2021, p. 18. ISBN 978-9975-62-434-3

24. FLOREA-BURDUJA, Elena; **TOCARCIUC**, Alina; CANGAȘ, Svetlana. Valorificarea tehnicii de croșetare tradițională în accesoriile moderne. In: *Portul popular – expresie a istoriei și culturii neamului*. Ediția 1, 22 iunie 2021. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim”, 2021, p. 22. ISBN 978-9975-62-434-3

25. **TOCARCIUC**, Alina; FLOREA-BURDUJA, Elena; CANGAȘ, Svetlana. Tendințe de valorificare a motivelor ornamentale basarabene în vestimentația actuală. In: *Portul popular – expresie a istoriei și culturii neamului*. Ediția 1, 22 iunie 2021, Chișinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim”, 2021, p. 42. ISBN 978-9975-62-434-3

ADDNOTARE

TOCARCIUC Alina, „Tradiții și inovații în arta textilelor din Moldova”, teză de doctor în istorie, specialitatea 612.01 „Etnologie”. Teză are un volum de 325 de pagini, dintre care 173 de pagini text de bază; bibliografia include 492 de titluri în limba română, engleză, rusă, ucraineană; Anexele cuprind 360 de materiale culese în mare parte de autor pe teren.

Scopul tezei constă în determinarea, examinarea și sistematizarea multiaspectuală a textilelor tradiționale din Republica Moldova în vederea integrării în sfera culturală contemporană prin inovații, reconstrucții și propuneri de valorificare multidisciplinară.

Obiective: Examinarea cercetărilor anterioare și a surselor actualizate prin prisma evoluției artei textile ca parte integrantă a patrimoniului cultural; Identificarea ansamblului textilelor tradiționale și clasificarea pieselor conform funcționalității, zonării, specificului de utilizare; Sistematizarea tehnicilor de lucru și de decorare în domeniul artei textile tradiționale *versus* inovaționale; Stabilirea rolului atelierelor, mănăstirilor și centrelor contemporane de artizanat în păstrarea și promovarea artei textile; Determinarea inovațiilor în designul textil prin sporirea influenței culturii tradiționale asupra evoluției artei textile contemporane; Integrarea artei textile tradiționale în sfera culturală contemporană și spațiul european prin propuneri de reconstrucție, valorificare și inovare, abordare creativă și inovațională.

Ipoteza de cercetare: Cercetarea multidisciplinară a tradițiilor și inovațiilor în arta textilă ca parte integrantă a patrimoniului cultural va determina condițiile optime pentru lansarea și promovarea eficientă a procesului de salvagardare a pieselor autentice prin păstrarea și promovarea tradițiilor din spațiul românesc, educația prin și pentru patrimoniu, integrarea în spațiul european și patrimonializarea pieselor textile de valoare istorică, artistică, memorialistică.

Valoarea teoretică: identificarea particularităților de transpunere morfologică, formală și decorativă ale textilelor tradiționale basarabene în textile contemporane, plasându-se accentul pe inovațiile în domeniu. Materialele acumulate sunt utile sub aspect teoretic la elaborarea tezelor de licență, masterat, doctorat, note de curs, studii de sinteză.

Valoarea aplicativă: utilizarea în procesul de instruire a studenților programelor de profil, la facultățile specializate de la universități, centre de excelență, centrele de creație și de artizanat.

Implementarea rezultatelor obținute. Rezultatele cercetării au fost implementate în cadrul prelegerilor și lecțiilor practice la disciplinele „Design textil”, „Proiectarea artistică a textilelor” de la UTM; prin utilizarea tehnicilor decorative tradiționale și/sau modele de decorare în creațiile vestimentare; stagiile de practică și tezele studenților la licență și masterat, defileuri de modă etc.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele cercetărilor au fost valorificate editorial în 25 de publicații științifice. Rezultatele obținute au fost aprobate prin susținerea publică a 17 rapoarte la conferințe științifice naționale/internaționale.

ANNOTATION

TOCARCIUC Alina, "Traditions and innovations in the art of textiles from Moldova", PhD thesis in history, specialty 612.01 "Ethnology". Thesis has a volume of 325 pages, of which 173 pages are basic text; the bibliography includes 492 titles in Romanian, English, Russian, Ukrainian; electronic sources. The appendices contain 360 materials mostly collected by the author in the field.

The purpose of the thesis consists in the determination, examination and multi-aspect systematization of traditional textiles from the Republic of Moldova in order to integrate them into the contemporary cultural sphere through innovations, reconstructions and proposals for multidisciplinary capitalization.

Objectives: Examining previous research and updated sources through the lens of the evolution of textile art as an integral part of cultural heritage; Identification of the ensemble of traditional textiles and classification of pieces according to functionality, zoning, specific use; Systematization of work and decoration techniques in the field of traditional versus innovative textile art; Establishing the role of workshops, monasteries and contemporary craft centers in preserving and promoting textile art; Determining innovations in textile design by increasing the influence of traditional culture on the evolution of contemporary textile art; The integration of traditional textile art in the contemporary cultural sphere and the European space through proposals for reconstruction, valorization and innovation, creative and innovative approach.

Research hypothesis: The multidisciplinary research of traditions and innovations in textile art as an integral part of cultural heritage will determine the optimal conditions for launching and effectively promoting the process of safeguarding authentic pieces by preserving and promoting traditions from the Romanian space, education through and for heritage, the integration into the European space and the patrimonialization of textile pieces of historical, artistic, memorialistic value.

Theoretical value: identifying the particularities of morphological, formal and decorative transposition of traditional Bessarabian textiles into contemporary textiles, placing the emphasis on innovations in the field. The accumulated materials are useful from a theoretical point of view for the development of bachelor's, master's, doctoral theses, course notes, synthesis studies.

Applicative value: the use in the training process of students of profile programs, at specialized faculties at universities, centers of excellence, creative and craft centers.

Implementation of the results obtained. The results of the research were implemented in lectures and practical lessons in the disciplines "Textile Design", "Artistic Design of Textiles" at UTM; by using traditional decorative techniques and/or decoration patterns in clothing creations; internships and theses of bachelor and master students, fashion shows, etc.

Approval of research results. The results of the research were used editorially in 25 scientific publications. The obtained results were approved by publicly supporting 17 reports at national/international scientific conferences.

АННОТАЦИЯ

ТОКАРЧУК Алина, «Традиции и инновации в текстильном искусстве Молдовы», кандидатская диссертация по истории, специальность 612.01 «Этнология». Диссертация имеет 325 страниц, 173 страниц основного текста; библиография включает 492 наименований, на румынском, английском, русском, украинском языках, в том числе электронных источника. В приложениях 360 материалов, в основном собранных автором.

Цель диссертации: выявление, описание и систематизация традиционных тканей Республики Молдова с целью их интеграции в современную культурную сферу посредством инноваций, реконструкций и предложений по междисциплинарной оценке.

Задачи: Изучение предыдущих исследований и актуальных источников через призму эволюции текстильного искусства как неотъемлемой части культурного наследия; Определение ансамбля традиционного текстиля и классификация предметов по функциональности, зонированию, специфике использования; Систематизация приемов работы и декорирования в области традиционного и инновационного текстильного искусства; Установление роли мастерских, монастырей и центров современных ремесел в сохранении и развитии текстильного искусства; Определение инноваций в текстильном дизайне путем усиления влияния традиционной культуры на эволюцию современного текстильного искусства; Интеграция традиционного текстильного искусства в современную культурную сферу и европейское пространство посредством предложений по реконструкции, повышению ценности и инновациям, творческому и инновационному подходу.

Гипотеза исследования: Междисциплинарное исследование традиций и инноваций в текстильном искусстве как неотъемлемой части культурного наследия определит оптимальные условия для запуска и эффективного продвижения процесса защиты аутентичных произведений путем сохранения и продвижения традиций из румынского пространства, образования посредством и для наследия, интеграция в европейское пространство и патримонизация текстильных изделий, имеющих историческую, художественную, мемориальную ценность.

Теоретическая ценность: выявление особенностей морфологического, формального и декоративного транспонирования традиционного бессарабского текстиля в современный текстиль, акцентирование внимания на инновациях в этой области. Накопленные материалы полезны с теоретической точки зрения для разработки дипломных, магистерских, докторских диссертаций, конспектов, синтезирующих исследований.

Прикладное значение: использование в процессе обучения студентов профильных программ, на профильных факультетах вузов, колледжах, творческих и ремесленных центрах.

Внедрение полученных результатов. Результаты исследования реализованы на лекциях и практических занятиях по дисциплинам «Текстильный дизайн», «Художественный дизайн текстиля» в УТМ; использование традиционных декоративных техник и/или узоров декора при создании одежды; стажировки и дипломные работы бакалавров и магистрантов, показы мод и т.д.

Утверждение результатов исследования. Результаты исследования были использованы редакционно в 25 научных изданиях. Полученные результаты были одобрены публичной поддержкой 17 докладов на национальных/международных научных конференциях.

TOCARCIUC ALINA

Tradiții și inovații în arta textilelor din Moldova

Teză de doctor în istorie, specialitatea 612.01 „Etnologie”.

Rezumatul tezei de doctor în istorie Formatul hârtiei 60x84 1/16

Aprobat spre tipar: *27 mai 2024*

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tiraj 50 ex.

Coli de tipar: 3,1

Comanda nr.74